

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Historisk-topographiske Efterretninger

om

Arts-Herred.

af

Frederik Algreen-Ussing.

Kalkundborg.

Chr. G. Tøtzens Bogtrykkeri.

1861.

Det er bekjendt, at den i Aaret 1852 bortdøde Profes­
 sor, Dr. theol. J. H. Parsen i den lange Aarrække, hvori han levede som Sognepræst i Holbek, nærede en overordentlig Interes­
 se for Amtet og dets Forhold, hvilket ogsaa bevægede ham til, maastee med større Iver og Varme end Skarpsind og Indsigt, at samle vidtløftige Bidrag til Amtets Beskrivelse og Historie. Kun to Dele af denne Beskrivelse over Holbek Amt saae Lyset, nemlig over Dds- og Skippinge-Herrederne i 1832 og over Tubse Herred 10 Aar efter, i 1842. Imid­
 lertid vedblev han ufortrødent at samle Materiale til de andre Herreders Beskrivelse, han corresponderede bestandig med Præster og Skolelærere, bereiste selv de forskjellige Egne og omredigerede stadig paany sin Beskrivelse, som han meddeelte Præsterne til Gjennemlæsning og Rettelse. Ved sin Død efter­
 lod han saaledes en betydelig Samling af Manuscripter, hen­
 hørende til Amtets Historie; en Deel af disse — den, man nærmest kan betegne som Samlingerne til Amtets Historie, hans egenhændige Udkast og hans Brevvevling i denne An­
 ledning — tilfaldt Univ. rsitets-Bibliotheket i Kjøbenhavn, som han allerede i levende Live havde givet Løfte om denne Gave; en anden Deel tilfaldt det Kongelige Nordiske Oldskriftselskabs historisk-archæologiske Archiv, og her findes navnlig de med

hans egen Haand i hans sidste Leveaar reenskrevne Beskrivelser
over Holbæk By og over Arts-, Meerløse- og Løveherred.

Da disse Manuscripter paa de Steder, hvor de opbevares
kun ere tilgængelige for Faa, og de dog, trods alle deres Mangler,
have endeel Interesse og ved deres Offentliggjørelse maaſkee
kunne fremkalde Tillæg og Berigtigelser, har jeg besluttet at
meddele Læserne den Deel af dem, som formentlig heri Eggen
har den største Interesse, Beskrivelsen over Artsherred. Lar-
sens Beskrivelse danner inidlertid kun Grundlaget for disse
Meddelelser, idet jeg har tilføjet og forandret Meget efter de
Samlinger jeg selv, for en stor Deel paa selve Stedet, har
gjort til Herredets Beskrivelse og Historie, og navnlig tilhører
den hvert Sogn vedføjede udførlige Oversigt over Præsterne
ene og alene mig; derimod vil man lettelig gjenkjende Larsen
i den Iver, hvormed næsten ethvert forekommende Stedsnavn
er søgt forklaret og afledet af et Personnavn; i denne Hen-
seende, som i flere andre, maa jeg overlade ham baade Vren
og Ansvar for de fremsatte Paastande.

Fred. Algreen-Ussing.

Arts-Herred

indtager den nordvestligste Deel af Sjælland, og omgives i Vest af Store-Belt og Samsø-Beltet, mod Nord af Kattegat, mod Ost af Skippinge Herred og mod Syd af Løve Herred, hvorfra Liisø og Halleby Na, der fra Liisø løber ud i Beltet, adskiller det. Fladeindholdet udgjør omtrent $3\frac{1}{2}$ Kvadratmiil. I gamle Dage var det langt større, thi før Reformationen bestod Skippinge Herred kun af de fire Sogne Hørve, Ballskilde, Føllesløv og Særsløv, og de 8 andre Sogne, som nu høre under Skippinge Herred (Bregninge, Bjergsted, Jordløse, Bærsløv, Holmstrup, Aunsø, Vidskinde og Seierø), laae dengang under Artsherred, som saaledes havde en ganske betydelig Størrelse. Med Hensyn til Herredets Navn, da kan der neppe være nogen Tvivl om at det her, som næsten alle andre Steder, har faaet dette fra en af Byerne, og det bliver da naturligviis fra Narby, som baade ved sin Alder, Størrelse og Beliggenhed tillader en saadan Anvendelse; hvad Navnets Betydning angaaer, da skulde vi nedenfor ved Narby Sogn komme til at berøre denne.*)

*) I mit Exemplar af Zwergii sjællandske Kirisje findes med en vismek

Hvad den naturlige Bestaffenhed angaaer, da optages en stor Deel af Herredet af det Bakkestrøg, som fra Mørkemosebjerg i Dvandløse Sogn af gjennemskjærer Landet i vestlig Retning, og som træder ind i Herredet fra Jordløse Sogn i Ubh Sogn, hvor det ender i de høie Saltofte Bakker; her deler det sig i tveende Rjeder, af hvilke den ene gaaer sydligst igjennem Nørby og Nørby Sogne, bestandig afbalende ud igjennem Åsnæs Tunge. Den anden gaaer nordligere, op igjennem Tømmerup Sogn og Raflev ud paa Halsvæn Refsnæs, hvor den omsider ender i de steile Klinter imod Havet. Som en Følge heraf er Herredets Zorder i den midterste Deel og navnlig paa Refsnæs meget bakkede og lette, hvorimod de forresten, især imellem Tiidsø og Åsnæs ere gode, leer- og sandmulbede. Iøvrigt skulle vi i det Følgende ved hvert Sogn især omhandle den naturlige Bestaffenhed. Af rindende Bæde og Søer har Herredet ingen, men det berøres af den store Tiidsø og Hallebhaaen, der har sit Udløb fra denne. Skov findes kun paa Åsnæs.

I geistlig Henseende danner Arts Herred eet Provsti til- ligemed Løve Herred; med Hensyn til Jurisdictionen er det forbundet med Skippinge Herred under een Herredsfoged, der

samtidig haand følgende Bemærkning om Rabnets Oprindelse tilskrevet, som jeg paa Grund af dens Læterlighed vil meddele: „Schippinge-Herret og Artz-Herret var forudm combinert, og blev kaldet Numpe-Herret, af Numperup, en Bye i Bregninge Sogn, men da der blev gjort 2 Herreder af det ene, blev navnet Numpe-Herret forandret til Artz-Herret, som svantes iske saa plump, som det forige.“

boer i Kallundborg, hvis Raadhuus tillige er Tingsted for Landjurisdictionen; Herredet hører under Kallundborg Læge-district og under Amtstuen der. Herredets Hartkorn er 3227 Tdr. Ager og Eng, 4 Tdr. Skovsklyb og 32 Tdr. Møllestyk; ved Folketællingen i 1855 var Indvaanernes Antal 11,333, hvoraf dog 2420 faldt paa Kallundborg By, saa at Landsfog-nene have c. 9000 Beboere.

Foruden Kallundborg Rjebstad bestaaer Herredet af føl-gende Sogne: Kallev, Refsnæs, Narby, Nørby, Ubj, Sval-lerup, Store Fuglede, Lille Fuglede og Lømmerup.

Raklev Sogn.

Sognets Navn betyder Rakkes Leif eller Lef, det vil sige Rakkens Eiendom, maaskee ogsaa hans Arvegods. Navnet Rakke, der nu ikke bruges mere, var i gammel Tid ikke ualmindeligt; Bedel Simonson har saaledes fundet det i det fjerde Aarhundrede, og endnu Aar 1280 nævnes en Raghø Tvesøn (Suhms Hist. X. 806), ligesom i Calend. Nestv. 292 en Raka. Samme Oprindelse har Rakkebyerne i Aalborg Stift, Rakkestad i Norge og Rakkehorn i Skaane. I et trykt Diplom af 1631 skrives det Raklef, sandsynligviis dog blot ved en Skrivefeil, da det stedse, endogsaa af Almuens, udtales med en skarp L-Lyd.

Sognet er yngre end Reformationen, da de Byer, hvoraf det nu bestaaer, tidligere laae til St. Olai Kirke i Kallundborg. Først 1547 skal Kirken være bygt ved Kronens og Øvrighedens Hjælp efter Tilskyndelse af Melchior Jensen eller Hansen, der var Stedets første lutherste Præst, men forhen Guardian i Franciscaner Klosteret i Kallundborg. Først 1568, altsaa 21 Aar senere, skal det af Frederik den Anden have faaet Concessionsbrev, at være en særskilt Menighed.

Kirken ligger omtrent $\frac{1}{4}$ Mil N. O. for Kallundborg, og Sognet begrænses af Refsnæs og Tømmerup Sogne, Kallundborg By og Fjord, Saltbæk Biig og Kattegattet. Det

har en høi Beliggenhed, stærkt bakket, især paa den sydlige Side imod Kallundborg Fjord, men sænker sig i Nord og Nordost imod Saltbæk Viig. Jordbunden er sandet, sandmulbet og gruset, nogle Steder sumpet, f. Ex. den forhen store Tranemose og flere Fladvæer, der dog nu saavidt muligt ere udgravede; paa enkelte Steder voxer Lyng, andre Steder Høsel, Elle og Bidictrat, men Høie og Steen findes hele Sognet over. Nord ud fra Saltbæk strækker sig den saakaldte Mule, som i Forbindelse med Hestehovedet, lille og store Brøi og Alleshaugé Odde indeslutter Saltbæk Viig. Navnlig Mulen, tildeels ogsaa Hestehovedet, er en af Bølgeslagene udbadstet Sleenrevle; imellem Mulen og Hestehovedet er et Indløb til Vigen for almindelige Handelsstibe, og derindfor en siffer Ankerplads paa 10 à 12 Fod Vand. Her langt inde i Fjorden mellem Illerup og Istebjerg var i fordums Tid den saakaldte Korshavn og Korsthorp, nu Kaastrup, hvor Seierøboerne forhen drev endeel Handel (see nedenfor ved Lømmerup Sogn).

Sognets Areal er 6124 Tdr. Land, af Hartkorn 494 Tdr. Ager og Eng, 1 Td. Skovskylb, 2 Tdr. Møllestyld. Folketallet er nu (1855) 1665; i 1801 var det ifkun 931, i 1828 1237, i 1834 1317, i 1840 1426, i 1845 1510. Det er saaledes i en stadig Tilvæxt. I Sognet findes Kirke og Præstegaard, 2 Skoler, 88 Gaarde, 141 Huse med Jord og 67 jordløse.

Til Sognet hører:

Kalleb By, i hvis Nærhed Kirken ligger. Kirken ligger ligesom Byen mellem høie sandede Knolde og Bakker;

den er bygget 1547, med gibset Loft og hvælvet Chor, har to Klokker, den mindste fra 1601 med en Indskrift, som angiver at Steen Brahe til Knudstrup med Kirkeværgerne Anders Nielsen i Rosstrup og Michel Mouritzen i Ellebe lod den støbe hos Borchardt Gelgesser, og den store fra 1629 med det Vers: Felix Fur hat mich gegossen, Aus dem Feuer bin ich geflossen; Kalk og Dist fra 1647, en mindre Kalk fra 1740, Sølvaske fra 1699. I Sacristiet findes et Marmor-Epitaphium over Sognepræsten Peder Møller og Hustru. — At Kirken ikke blev bygget i selve Byen, hidrører derfra, at da man begyndte at bygge den, fandtes det, der var opført om Dagen, næste Morgen lagt øde. Derover besluttedes, efter Kynbiges Raad, at sætte to røde Thyre der paa Stedet, for at de kunde fordrive de onde Aander, og dette skete ogsaa. Men næste Morgen var den ene Thy ihjelslagen nærved Byen, den anden fandtes ilde tilrebt og saaret paa en Høi ude i Marken. Deraf saae man da klarligt, at paa dette Sted havde de onde Aander intet mægtet, og man besluttede derfor at bygge Kirken der (Thieles Folkesagn I. 197). Et andet Sagn fortæller, at Kirken først skulde have været opført i Vollerup, men da man ikke kunde blive enig om Stedet, blev det vedtaget, at man skulde binde to Dyer sammen, og hvor de lagde sig til Hvile, der skulde Kirken bygges; saaledes fik den sin Plads her i Dalen mellem de høie Bakker. — Paa den østre Side af Kirken er der indmuret et af Steen udhugget Menneskehoved af usædvanlig Størrelse; det skal være Billedet af Ole Bul der paa Bonderupgaard, som skal have ligget ved Tranemosen,

hvor der endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede blev op-
 pløiet brændte Steen. Han skal have levet i Dronning Mar-
 grethes Tider og have besiddet megen Rigdom og uhyre Kræfter.
 Endnu for 50 Aar siden levede der i Sognet mange fabel-
 agtige Fortællinger om ham.

Præstegaarden har 4 Længder med teglhængt Stuehuus
 og gode Værelser. Kaldets Reguleringsfum er 2072 Rd.
 Præstegaardens Areal 190 Tdr. Land, af 15 Tdr. Hartkorn,
 hvoraf omtrent 100 Tdr. Land er bortarvefæstet.

Nyerup By, en halv Fjerdingvei B. N. B. for Kirken,
 nævnes i *Scriptores Rerum Dan.* IV. 526 og i *Danske Mag.*
 IV. 291 (Nithorp). Den udgjør det af Ellen Brofs Fundats
 af 25. Juli 1400 bekjendte nyerupske Mensalgods, hvortil
 hun havde knyttet sine berhgte, forsærdelige Forbandelser.
 Fundatsen læses i *Annales Eccl.* II. 261, hos Hoffmann VIII.
 210 og i *Tritogenia* 1828, jfr. Østs nyt Arkiv I.

Nostrup By ligger en halv Mil N. N. B. for Kirken.
 Navnet er enestaaende i Danmark, hvorimod der i Skaane
 findes et Nosseby. Maaskee kommer det af Mandsnavnet
 Noos — en Nicolaus Noos forekommer 1324 (*Script. Rer.*
Dan. VI. 480), Anders Noos 1466 (*D. Mag.* VI. 89). No-
 strupgaard har 14 Tdr. Hartkorn. Midt imellem Nyerup og
 Nostrup ligger Skambæk Mølle med et Badmels-Stampe-
 værk, ved Skambæks Møllebugt, bekjendt for Beltfarerne som
 en god Stoppeplads, og fra nogle Kambatter med fjendtlige
 Slupper i forrige Krig, da her var en Skanse til Forsvar for
 Smakkearten.

Ellebe By, en halv Miil N. for Kirken.

Gaasetofte, en halv Miil øst for Kirken, kaldes hos Suhm XII. 20 Gasætofft; en Dther Gasæ nævnes 1182, Arne Gasæ 1289.

Kallerup, en Fjerdingvei Nord for Kirken hedder i Baldemars Fordebog. Calæthorp, altsaa Kalfs, Karls Torp eller By.

Vollerup, endnu nordligere, en halv Miil fra Kirken. I et Diplom af 1354 hos Suhm XIII. 300 kaldes den Wolddorp, af Mandssnavnet Volder. Heri Byen er Sognets anden Skole, opbyggt 1793 af Kammerraad Binderslev, grundmuret og teglhængt.

Svenstrup, $\frac{1}{4}$ Miil N. N. O. for Kirken. Herved staaer endnu et lille Krat, for at forkynde Verden, at ogsaa her engang har været Skov.

Saltbæk, o: Bækken, hvori ved Flobtid det salte Vand stiger op, ligger $\frac{2}{3}$ Miil N. O. for Kirken. Her drives noget Fiskeri og herfra oversættes man til Seiersø.

Illerup med en naturlig god Havn for Smaaaffibe er den sidste By i Sognet.

I Baldemars Fordebog (Script. Rer. Dan. VII. 536) nævnes en By Karlsworæ prope Kallundæburgh, senere Urrøse kaldet. Til denne By er der nu intet Spor, idet den i Maret 1660 eller kort før af Lehsmanden Hans Lindenov blev nedbrudt og Forderne lagte under Slotsladegaarden, imod en Refusion til Sognepræsten i Naklev af 3 $\frac{1}{2}$ Pd. Rug, 3 $\frac{1}{2}$ Pd. Byg, 4 Tdr. Havre og 12 Rd. i Penge. Under 16. Mai 1661 forordnede Frederik den Tredie, at Præsten istedet herfor skulde nyde

Kongetienden af Sognet. I en Vacance i Kalbet 1758 efter Fr. Møllers Død tilkjøbte Grev Verche sig Sognets Kongetiende af Kongen, imod at svare den tidligere bestemte Godtgjørelse til Præsten, hvorved Kalbet led et føleligt Tab.

Af Mærkeligheder fra Hedenold findes her i Sognet mangfoldige; i Maret 1808 angiver Provst Besfeltost saaledes Kjømpehøienes Antal til 19, ligesom han nævner 22 hedenste Altene, 3 Tingsteder og 5 Bautaftene, iblandt hvilke sidste „Kafelovnen“ paa Stambæk Møllens Løb, „Gretthes Kirke“ i Nostруп og „Davids Steen“, hvori sees Spor af 5 Fingre, i Ellede. I Nærheden af Kalleb By findes en Hule, kaldet Svenske Hule; den skal have faaet dette Navn deraf, siger Larsen, at Kong Albrecht af Sverrig, da han sad fangen paa Kallundborg Slot, havde af Dronning Margrethe faaet Tilbedelse til under Bevogtning at bevæge sig dertil i det Frie. Men da den hele Fortælling om Svenskekongens Fangenskab her paa Slottet er uden historisk Grund, skriver Navnet sig vel fra en anden Tid, maaskee fra Svenskekrigen 1658—59, der har efterladt ikke faa Minder her i Egnen.

Sognepræsterne.

1. Melchior Hansen, den første Præst her, døde som Provst i Arts Herred 11. October 1555, 60 Aar gammel. Han er begravet i Kirken under en Steen med latinsk Indskrift, der meddeler, at han opførte Kirken 1547 og at han var den første evangeliske Provst i Herredet; deri kaldes han „en ved Fromhed, Dyd og Værdom udmærket Mand.“

2. Jesper Melchiorfen succederede sin Fader 1555 og døde her 1611 som Subellærer, efter 56 Aars Tjeneste.

3. Henrik Nielsen var Medtjener fra 20. Marts 1608 og Sognepræst fra 1611 til 1618, da han blev forflyttet til Kallundborg, hvor han døde Aaret efter.

4. Morten Pedersen Riber, kaldet 19. Juli 1618, død 12. Sept. 1639, 52 Aar gammel. Han og hans Hustru ere begravne i Kirken.

5. Christen Christensen Herløv eller Herløvsen, kaldet 13. Oct. 1639, død 1654. Rimeligviis var han fra Byen Herløv ved Frederiksborg, thi han gif i Slangerup Skole fra 2. Mai 1616 til 31. Marts 1627 og var Skolemester sammesteds fra 26. Mai 1635 indtil han blev kaldet hertil. Hans Hustru heed Mette Clausdatter. Til Sognets Fattige har han givet 100 Slettebaler.

6. Friederich Ehsenberg døde 1. Mai 1679.

7. Morten Hansen Bebel, kaldet af Kongen fra Bjergby 1679, døde 18. Jan. 1688.

8. Hans Jensen Spend var fød 1664 i Herlufmagle hvor Faderen Jens Spend var Sognepræst til sin Død 1676; hans Moder Barbara Backer var en Præstedatter fra Nestved og ægtebe senere sin Mands Successor, Mag. Ludvig Pontoppidan. Hans Spend blev 30. April 1687 Capellan i Raklev med Succession paa Embedet, og da Hr. Bebel døde næste Aar blev han 1688 indsat til Sognepræst i en Alder af 24 Aar. Efter Mag. Pöscholans Død 1715 blev han udvalgt til Provst i Herredet, og døde den 28. Oct. 1738 som Jubel-

lærer i sit Alders 74, sit Embedes 51 Aar. Den 8. Juni 1734 gav han til Sognets Fattige 100 Slettedaler. Hans første Hustru var Formandens Datter, Marie Elisabeth Vedel, der skjænkede ham en Datter, Barbara Spend, som sit Kjøbmand Hans Rasmussen Hegelund i Kallundborg, og kom i yderlig Armod. Derefter ægtede han 8. Jan. 1713 Bente Marie Hansdatter Gemse, sal. Hr. Vidøes Enke af Herrestedøster og Stebdatter af Stiftsprovsten Morten Keenberg, og endelig var hans tredje Hustru Anna Teilmann, der døde 22. April 1754, uden Børn.

9. Peder Møller, fød 21. Sept. 1690, blev Capellan med Succession hos Spend 5. April 1726 og Sognepræst efter hans Død 1738. Den 14. Aug. 1727 havde han ægtet Spends Stebdatter, Anna Elisabeth Vidøe, fød 6. April 1702, død 16. Juni 1759, og med hende levede han i et barnløst Ægteskab til sin Død 12. Oct. 1758.

10. Jørgen Pedersen Steenstrup, fød 22. Sept. 1707, blev kaldet af Grevinde Verche fra Aalsøe i Aarhuus Stift, hvor han i 25 Aar var Sognepræst, den 8. Decbr. 1758, og døde 2. April 1774. Med sin Hustru Anna Cathrine Buch, død 9. Decbr. 1765, havde han 5 Børn, af hvilke en Søn var Bogholder ved en Sygekasse, en anden Sognepræst i Greenaa; af Døttrene blev den ene, Anna, gift med Forbalteren Jochum Ancher paa Birkendegaard, den Anden, Mette Bouline, var gift med Præsten Niels Broch i Aalsøe, og forestod efter hans Død Faderens Huus i Raklev, hvor hun byggede sig et Huus. Capellan hos Steenstrup var Søren Lintrup, fra 25. Sept. 1767.

11. Lauritz Schurmann Fabritius, fød 18. Juli 1734 i Rudkjøbing, hvor Faderen var Provst og Sognepræst. Han blev Student fra Odense Skole 1752, og tog først 10 Mar efter theologisk Examen, da han havde levet som Huuslærer paa forskjellige Steder i samme Tid. Efterat han den 30. Mai 1766 havde faaet Bentebrev paa Rasklev, blev han kaldet til Næraae og Narsløv i Fyen, hvortil han den 18. Juli samme Mar blev ordineret. Hertil Rasklev kom han i April 1774 strax efter Formandens Død og var her til sin Død 1791. I sine sidste Dage, fra 17. Juni 1791, havde han til Capellan Svanning Haugaard, død som Capellan i Veile 1807.

12. Hans Egede Saabye, den berømte Hans Egedes Datterføn, blev derefter den 3. Februar 1792 kaldet til Rasklev. Født 1746 paa Strynø, hvor Faderen var Præst blev han Student 1764 og efterat have taget theologisk Examen blev han i 1770 ordineret Missionair i Grønland, hvorfra han i 1779 vendte tilbage til Danmark. Den 29de Marts 1799 byttede han Nald med Jørgen Besseltost i Værsløv og Jordløse, og 6. Decbr. 1811 forflyttedes han endelig til Udby i Fyen, hvor han døde 31. Aug. 1817. Han har gjort sig bekendt ved Udgivelsen af en af ham ført Dagbog i Grønland. Hans Hustru Bibeck Margrethe Thye, en sjællandsk Præstebatter, fulgte ham til Grønland og døde først den 5. Marts 1833 i en Alder af 85 Mar.

13. Jørgen Besseltost kom hertil 29. Marts 1799 fra Værsløv og blev kort efter Provst i Herrebet. Han døde i Begyn-

belsen af 1813, og blev begravet den 24. Februar i en Alder af 61 Aar.

14. Severin Warthoe, Amtsprovst siden 1807, var født 1773, i Grimstrup Sogn ved Varde, hvor Faderen, Kammerraad Hans Warthoe, boede som Herredsfoged i Skabs o. fl. Herreder; Moderen, Bodil Elisabeth Bjerrum døde kort efter Faderen i Aaret 1800. Warthoe blev Student 1791, og var efterat have taget theologisk Examen i nogle Aar Huuslærer paa Lyønborg; derfra blev han i 1800 Sognepræst i Nørrejensløse; hvorfra han blev kaldet her til Kalle 30. April 1813 og døde 2. Sept. 1829; i Aaret 1824 nedlagde han Bestyrelsen af de 4 Herreder i Holbeks Amt, men vedblev til sin Død som Provst for Arø og Lyøve Herreder. Hans Hustru Thomz de Sundt var en Søster til den bekjendte Original, Fodvandrerens Generallieutenant Christian Ulrik Sundt, der døde i 1849. Hun skal ikke have været fri for Adelsstolthed, og Traditionen har bevaret forskellige Historier om hendes Selvfølelse; men et skjønnere Minde har hun efterladt sig i Præstegaardshaven, hvor mange Træer, navnlig Birke Hegnet ere plantede af hendes Haand. Deres Egteskab var barnløst, men Warthoe var en saare godgjørende Mand, og opdrog flere Pleiebørn, iblandt dem Sophie Wolgaard, Præsten Nørdams Kone i Kallundborg.

15. Eggert Christopher Trøde blev efter Warthoes Død kaldet hertil den 20de November 1829, men allerede den 30. næste Maaned forflyttet til Herlufmagle, saa at han aldrig tiltraadte dette Kald. Han døde i Kjøbenhavn den 23. Novbr.

1860 i en Alder af 79 Aar som kongelig Confessionarius og forhenbærende Stiftsprovst.

16. Jens Kragballe Mehl, Districtsprovst, var fød 1782; han kom hertil fra Vibye i Aarhus Stift og døde d. 20. Mai 1839. Fra 8. December 1838 til sin Død havde han til Capellan Sønnen Ditlev Mehl (see nedenfor Svallerup).

17. Frederik Ludvig Christian Munch, fød 29. Septbr. 1780, kaldet hertil fra Hesselager i Thyen den 20. August 1839, blev efter Ansøgning entlebiget med Pension den 25. Februar 1850 og døde her i Præstegaarden den 27. Juni s. A. Hans jordiske Levninger hvile paa St. Olai Kirkegaard i Kallundborg. Med sin Hustru, født Stjernholm, havde han en Søn, der er Apotheker i Randers.

18. Poul Christian Edelberg Poulsen, fød 19. Febr. 1795 paa Førslevgaard ved Næstved, hvor hans Fader Mathias Poulsen var Inspecteur ved de Plessenske Godser. Student i Aaret 1813, tog han Embedsexamen i 1818 og var da Lærer ved Sætatens Skoler indtil han i 1824 kaldtes til Midløse, hvorfra han i 1840 blev forflyttet til Korbj. Her til Kalløv kaldtes han 10. Mai 1850. Som Landoekonom har han et anseet Navn i Landet, og ligesom han allerede fra 1834 har været Medlem af Landhuusholdningselskabet, og senere en af dets Formænd, saaledes hæbrede Kongen d. 14. Septbr. 1839 hans Fortjenester med Dannebrogordenens Ridderkors. Hans Hustru, Ingeborg Dorothea Frederikke Louise Rafn, døde den 24. Marts 1854. Af hans Søner

er den ælſte Inspecteur ved Kjøbenhavn's Vandværk, den anden Læge, den tredie juridisk Candidat og den yngste endnu ved Studeringerne. Den ene Datter er gift med Lector Freuchen ved Landbohøjskolen ved Kjøbenhavn, den anden med Skibscapitain Arentzen, en Søn af Lodsolbermanden i Kallundborg.

Capellan er siden 4. Februar 1857 Christian Henrik Otto Rasmussen, ordineret 4. Marts og indsat 5. April s. A. Den 27. October næstefter ægtede han Høgh Manilia Camilla Struch, Datter af den i 1851 afdøde Sognepræst Peder Henning Struch i Refsnæs.

Røsnes Sogn.

Navnet skrives Røgnæs i Script. Rer. Dan. VII. 122, hvor det allerede nævnes som Sogn; ligesaa sammesteds 34 Røthnes, 530 Røhsnes Aar 1231 og i II. 261 Røsnes Aar 1331. Nu nævnes det almindeligt Røsnes og i Indbyggernes eget Sprog Røs; dets offentlige Navn Ulstrup høres aldrig mere. Rimeligviis maa Navnet udledes af Røth, et i Hedenold meget almindeligt Mandsoavn (Suhm I. 53; 454, II. 600. D. Atlas V. 1041); snarere dog vel af dets Beliggenhed, som et i Beltet udflydende Rif, men neppe af Røs, en Hest, naagtet der dengang her var Skov var en Hestehave yderst ude paa Næsset, som kunde synes at tyde derpaa.

Sognet danner en Halvø, som i Nord, Vest og Syd omgives af Seirøbugten, Beltet og Kallundborg Fjord, i Øst af Røflev Sogn. Landet er høit, meget bakket, sandet og stenet, og affstyrter imod Havet i høie steile Klinter og Landrejsninger, blandt hvilke mærkes Bavneshjergs Klint, 120 Fod, og Helvedes Klint, 70 Fod, hvori forekommer i afvejlende Lag Leer, Gips, Mergel, Selemit, Ofker, Myrejern, Skiferleer, Kalk og Tørv. Lagene i Klinten ligge i Almindelighed saaledes: nederst Tørv, derpaa Myrejern, med iblandet Kalk og Kiselsteen, sammenkittet i en fast Masse, derpaa kalkblandet

Leer, saa rødt eller blaat Leer og øverst Sand; dog er denne Sagsfølge ikke altid den samme. En Deel vorguult og rødbrunt Rav findes især ved den nordre Strandbred, og det undertiden i Stykker saa store som Gaaseæg; paa Pynten er endog fundet et Stykke, 6 Tom. langt og 3 L. bredt. Det bekjendte Refsnæs Rif strækker sig sværdførmigt en halv Miils Bei ud i Beltet og er belagt med store Steen. Tvende Granitblokke paa den sydvestlige Ende af Revet, som kaldes lille og store Blak, ere i vort klippeløse Land meget anseelige Blokke. Af de store Skove, der i gammel Tid fandtes her, er nu — noget ubetydeligt Krat fraregnet — Intet mere tilbage, men Levninger deraf findes her som overalt i Landet i de store Egestammer i Lørømoerne, ligesom og Beviis paa de Tiders meget store Vilbt i de anseelige Taffer, der ofte findes i Moserne.

Sognets Areal er 3174 Tdr. Land, af Hartforn 188 $\frac{1}{2}$, Tdr. Ager og Eng; ialt findes i Sognet 44 Gaarbe, 45 Huse med og 34 uden Jord. Folketallet var i 1855: 763; i 1801: 445, 1834: 595, 1840: 634, 1845: 698, saa at det ogsaa her er i en stadig, om end langsom Tilvæxt; Gjennemsnitstallet af Fødte og Døde var fra 1750—70 c. 11 F. og 12 D., 1790—1810 16 F. og 12 D., 1819—1826 18 F. og 13 D..

Til Sognet hører

Ulfstrup 3: Ulf's Thorp, Ulf's By, i Læ af høie Bakker, men med en fri Udsigt over Fjorden. Kirken, helliget Sanct Laurentius, ligger høit og er bygget af Rampesteen. 3 Taar-

net to Klokker fra 1596 og 1615, af hvilke Indskriften paa den første meddeeler, at den er støbt efter Lehnsmanden Steen Brahes Befaling ved Christian den Fjerdes Kroning. Den største, stærkt forghlode Kalk er givet 1725 af den hamburgske Kjøbmand Christoph von Watkinson, der dengang eiede Verchenborg og Kallundborg Ladegaard. I Kirkens Skib ligger en Liigsteen over Præsten og Digteren Laurids Olsen Kof. — Kirken blev fordm af Almuen tillagt en særdeles helbredende Kraft i Sygdomstilfælde. For endnu ikke lang Tid siden, fortæller Larsen, bragte man selv fra det Indre af Sjælland syge Almuesfolk hertil, for til deres Helbredelses Befordring ved Midnatstid, under en fuldkommen Tausheds nøiagtige Dagttagelse, at føre den Syge tre Gange rundt om Kirken. En Mand af Sognet, der nu er død, blev for adskillige Aar siden nævnet som Anfører for dette Omgangstog. Nu hører man ikke synderlig Mere til det: Bantroen har fordrevet Overtroen.

Præstegaarden er gammel, af Bindingsværks Bygning med Straatag. Kaldets Reguleringssum er 1080 Kdl. Til Præstegaarden hører et Areal af 70 Tdr. Land, 4 Tdr. Hartkorn, for en stor Deel kun maabelig Jord.

Her i Byen er Sognets eneste Skole, med en tarvelig Bygning; Læreren har 10 Tdr. Land, høitliggende og sandet, og 35 Tdr. Byg aarlig.

Bjørnstrup 3: Bjørns Thorp, $\frac{1}{4}$ Mill West for Kirken, mellem høie, sandede og staldede Banke. Her i Nærheden i Nordvest var Bjørnstrup Skov, hvor Prinds Valdemar

1231 paa Jagten fik sit Banesaar; nu findes kun et sparsomt Høsfeltrat. Man mener, at Stoven er afbrændt, fordi de i Tørvemoserne fundne Egestammer bære kjendelige Spor af Brand; efter Kjempevisen skuldes Stovens Odelæggelse den Forbandelse, som Valdemar Seier i sin Sorg over Sønnens Død udtalte over Eggen.

Agerup, $\frac{1}{3}$ Mil Nordost for Kirken ud imod Nordstranden.

Kongstrup, 2: Kongens Thorp, hvortil sandsynligviis en Kongsgaard har givet Anledning, for at der kunde være et Sted, hvor Kongen kunde opholde sig under Jagten; om den opstod da nogle Hytter til Jagtbetjentene, og saaledes fik det Hele Navn af Kongens Torp. Byen ligger ved Sognegrændsen, $\frac{1}{2}$ Mil Ost for Kirken.

I Sognet ligger Refsnæs-Hestehavegaard med et Areal af 321 Tdr. Land, men ikkun $6\frac{1}{2}$ Td. Hrtk. Hestehaven indtager den yderste Ende af Næsset; her var tidligere et Huus og et Færgested til Overfart til Samsø, men det er nu ophørt og afløst af den 2 Mil længere Fart fra Kallundborg. Paa den yderste Bynt, Bønebjergs Klint, ere Rudera af et Par Skandser fra forrige Aarg. Her er ogsaa Refsnæs Fyr.

Refsnæsboerne have, ligesom alle paa Landets Udkanter bosatte Folk, noget Særegent, idetmindste i Udseende og Klædebragt. De ere ikke som Odsherreds Beboere store, stærke, tre Allen høie Folk, men synes endog noget mindre i Størrelse end almindeligt er. De have smukke hvide og regelrette Tænder, blond Haar og blaae Øine. Mændenes og Kvindernes Høi-

tidsdragt er fort med røde Kanter og rødt Underfoer, og Kvinderne bære stebse en Hætte paa Hovedet, der er udstoppet med flere Pund Uld eller Blaar og ombviklet med tykke Lørklæder. Deres daglige Dragt har ogsaa noget Ualminbeligt, især Kvindeskjønnet, med dens mange Læg og Følde. Konerne bære her som næsten overalt en fort og Pigerne en hvid eller broget Hætte. Mændene som Kvinderne ere meget frebelige og sagtmobile, men Overtro ere de ikke mere end Andre befriebe for. Her finder man bevaret de Fortids Sæder og Stikke, der forlængst have tabt deres Anseelse blandt Sjællands øvrige, i stadig Forbindelse med hinanden staaende Beboere. Ogsaa deres Sprog har flere Eiendommeligheder og særegne Udtryk.

Fiskeriet er ikke ringe, navnlig er Aalefiskeriet betydeligt, og Refsnæs Aal ere berømte i hele Omegnen. Sælhundefangsten drives aldeles ikke, uagtet den vel her som paa de fleste af Sjællands Kyster kunde blive af Bigtigheb.

Af Hedenoldsminder maa mærkes Kongshøien ved Kongstrup, hvis Omfang er 140 Aen. Høiden 10. I den er der fundet en Deel Oldsager, især Rnive med indgravede Figurer af Skibe, hvorom kan eftersees Antiquariske Annaler IV. 411, 446, 535. Traditionen berarer endnu Mindet om det Sted, hvor Prinds Valdemar paa Sagten blev saaret; det paavises foran i Hestehaven paa den sydlige Side, imellem to Høie, som Almuen kalder Kulre-Høie. En Miil fra Ustrup østlig paa Landeveien til Kallundborg ligger en meget steil Banke, kaldet Myrdehjærs Banke, af en Ramp mellem et

Parti Svenske og Danste i Dronning Margrethes Tid; Svensterne vilde, hedder det, befrie Kong Albrecht af Sverrig, som da sad fangen paa Kallundborg, men det lyffedes dem ikke.

Sognepræsterne.

1. Hr. Anders, død 11. Octbr. 1555.
2. Hr. Christen, død 14. Jan. 1585.
3. Christen Marum (Madom), død 4. Juli 1602.
Maar det om ham i Kirkebogen siges, at han var den første Præst her efter Reformationen, er det saaledes en Feiltagelse.
4. Anders Christensen Larberg, ordineret 4. August 1602, død 19. April 1652, i sit 80de Aar. I hans Tid blev Præstegaarden ved Bløvsbaade lagt i Afte, hvorved han mistede al sin Eiendom.
5. Søren Jensen, død 15. April 1673. Hans første Hustru var (Formandens Enke?) Maren Sørensdatter, som døde 1660, 55 Aar gammel. Senere ægtebe han Elisabeth Sophie Larsdatter.
6. Laurig Olsen Hof kaldet hertil fra Rectoratet i Ringsted den 22. April 1673 og indsat den 10. August s. A. Den 14. Juni 1683 valgte Herredets Præster ham til Vice-Propst, den 4. Juni følgende Aar blev han Propst, men allerede den 17. Marts 1691 bortrev en snitsom Sygdom ham og hans to Sønner, Ole og Hans. Han skal have været Peder Syvs Skolekammerat, hvilket ogsaa ret vel kan passe, da Syv var fød 1631; i Anmærkningerne til Rjæmpevisebogen kalder Syv ham „min gode Ven, en flittig og vel forfaren Mand

i vore gamle Sager." Det er denne Mand vi skulde vor herlige Nationalsang „Danmark deiligst Bøng og Bøenge“, og det er ham, som har digtet den bekjendte smukke Rjæmpevisse, som handler om Prinds Valdemars Død. Hvad vi ellers have fra hans Haand, som da kun er saare Lidet, har kun føie Værd; derimod udarbejdede han et dansk-latinsk Lexicon, som Peder Syv benyttede ved Udarbejdelsen af sit Haandskrift i samme Retning, men vi kjende det ifkun af Navn. Han ligger begravet i Kirken.

7. Christopher Christensen Schive, døde i Marts 1718. Han skal have været plaget af Sygdom i Benene, saa at han maatte lade sig bære op paa Prædikestolen. Hans anden Hustru, Ane Schreil fra Skaane, overlevede ham.

8. Thue Christensen From, kaldet 22. April 1718 af Grev Carl von Ahlefeldt, ægtede Formandens Enke, og førte ligesom Formanden et saare ulykkeligt Liv med hende. Ogsaa han led af Podagra, saa at han undertiden prædikede siddende for Alteret. I en Alder af 72 Aar døde han den 24. Feb. 1757.

9. Friederich Belten Wenuleth var Capellan hos Formanden fra 4. Decbr. 1739 og blev kaldet til Sognepræst her af Grev Lerche 11. Februar 1757. Han døde i 1776, 61 Aar gammel, og efterlod sig en Søn og to Døttre af sit Ægteskab med Margrethe Elisabeth Hefs.

10. Peder Ottesen, kaldet 14. Marts 1776, fra Eidsvold i Norge, hvor han var Capellan. I Eidsvold var han blevet gift med Sognepræsten Hr. Vegangers Datter, men døde 1782, 48 Aar gammel, uden Børn.

11. Johan Anton Monrad, en Søn af Sognepræsten i Tommerup, Hr. Frederik Monrad, var født 1745 og blev kaldet hertil 20. Marts 1782. Han var to Gange gift, først 1777 med Formanden Wenuleth's Datter, Adelgunda Charlotta, men hun døde efter et Par Aars Ægteskab, 1779, og han ægtebe da en Fomfru Friberg, som efter hans Død igjen blev gift med en Major Weissmann. Monrad døde 1798, 52 Aar gammel. Han skal have været en god Præst og en ivrig Landmand, der lod Præstegaardsjorden indhegne med Steengjærder, som dog aldeles forfalbt under hans Eftermand. Hans uhyggelige personlige Stridigheder og de forskjellige endnu uhyggeligere Stridskrifter, som disse fremkaldte, have skaffet ham Plads iblandt litterære Præster.

12. Andreas Rützou kom hertil 30. November 1798 fra Svland, og døde 1818, 60 Aar gammel. „Han var agtet og afholdt af Menigheden“, hedder det i en Meddelelse jeg har liggende for mig. Med to Hustruer havde han 18 Børn.

13. Ulrik Christian Mule var fød 5. April 1775 i Nørrebroby i Fyen, hvor hans Fader Johannes Mule var Sognepræst. Demitteret til Universitetet 1793, tog han i Juli 1798 theologisk Examen, og levede derefter i en Række af Aar som Skolemand, deels i Hovedstaden, deels som Adjunct i Frederiks og Nyborg, indtil han den 3. Marts 1819 blev kaldet hertil. Den 2. Mai 1832 blev han forflyttet til Lynbølle i Fyen, hvor han døde 7de Mai 1860. Han var gift med Laurine Mejer, Datter af afdøde Vagtmester Mejer i Odense.

14. Peter Henning Struø, født 21. April 1788, var Adjunct ved Roeskilde lærde Skole og Prædikanant paa Bidstrup fra 1816 indtil han den 3. August 1832 kom hertil, hvor han døde 1851. I sit Ægteskab med en Datter af Grosserer Westermann, som døde 1841, havde han 2 Sønner og 2 Døttre, af hvilke kun de sidste overlevede Faderen: en af disse er Capellan Rasmussens Hustru i Rasklev.

15. Peder Christian Erhard Schougaard, født 10. Juli 1813, blev Student i Aaret 1830 og tog theologisk Examen 1835; samme Aar blev han ansat som Adjunct paa Herlufsholm og 4. Februar 1843 kaldet til Præst paa Fæmø, hvorfra han den 8. Juli 1851 kom hertil. Under 7. Juni 1860 er han bleven entlediget fra Kaldet. Hans første Hustru heeb Hanne Sophie Abrahamine Elisabeth Hesselberg, og døde 1845; efter hendes Død ægteede han sin Huusbestyrerinde. Capellan hos ham var i de sidste Aar Hans Bartholomæus Tønnesen, tidligere Lærer ved Rallundborg Borgerstole, som den 7. Oct. 1858 blev beskikket til personel Capellan her, ved hvilken Leilighed han som Beviis paa sine Elevers Hengivenhed og Agtelse modtog en Gæsegave fra Realskolen. Han har gjort sig bekendt ved to Smaaafskrifter om Rallundborg Skole.

16. Georg Frederik Ludvig Piper, født 4. Novbr. 1816, blev Student 1835 og tog theologisk Examen 1841; den 12. Decbr. 1844 blev han personel Capellan hos den gamle Sognepræst Wæver i Karlebo, hvor han var indtil dennes Død. Den 31. August 1860 blev han kaldet til Refsnæs.

Marby Sogn.

Navnet skrives i gamle Skrifter forskjelligt: Arby, Marby, Aræby, Dreby (Script. Rer. Dan. IV. 347, 477, 488, 526 VII. 35, 122); i et Kaldsbrev af 1515 Dffuerby (Reg. Dipl. 648). Det har rimeligviis sin Oprindelse af Mandnavnet Are, Ares By, og har saa igjen givet Herredet Navn, Ars Herred.

Sognet — hvis Kirke ligger $\frac{3}{4}$ Mil S. O. for Kallundborg — omgives af Kallundborg, Tømmerup og Rørby Sogne, Store Belt og Kallundborg Fjord. Overfladen er høi, bakket og leret, sænker sig ned imod Fjorden, hvor, den er sandet, og løber i Vest ud i den to Mile lange, skovbegroede Åsnæs Tunge, som indeslutter Kallundborg Fjord i Syd og ender sig i en flad, stenet Strandbred, som danner en mærkelig Mødsætning til den stedse stigende Halvø Refsnæs. Ved Bastrup By findes en Række Afstyrtinger, bekendte under Navnet „Bastrup Klint“, men de staae langt tilbage for Refsnæs Klinter. Høie Bakker i Sognet ere Teglbjerg, Brydesløi, Ormsløi, Skibsløi og Sigersløi, af hvilke den sidste er den anseeligste. Hele Åsnæs Tunge har tidligere været bedækket med tæt Skov, og endnu findes der endee (Dyrehaven er paa 424 Tdr. Land), men med mange nøgne Strækninger. Kal-

lundborg sydlige Landevei gaaer igjennem Sognet og deler sig ved Nørby i to Grene, den østlige over Nørby og Udby til Sorø, den vestlige over Svallerup og Agerup Kro til Slagelse.

Sognets Areal er 5754 Tdr. Land (hvoraf 1003 Tdr. Fjædskov), af Hartkorn 461 Tdr. A. og E. Folketallet, som i 1801 var 658, i 1834: 962 og i 1840: 1085, er nu 1318. Sognet har een Kirke, Præstegaard, to Skoler, 41 Gaarde og 68 Huse med, 82 uden Jord.

Til Sognet hører:

Nørby ved Hovedlandeveien med Kirken, der er helliget St. Peder. Kirken er i 1858 underkastet en Hovedreparation, ved hvilken den har opnaaet Plads blandt vore smukkeste Landsbykirker; kun mislædes den ved de altfor brede buede Vinduer. Baade Chor og Skib ere hvælvede, men det sidste synes at være ældre end det første. Alter og Prædikestol (fra 1634) have riig Forgyldning og Maling; en gammel catholisk Altertable, der forestiller Maria med Barnet i stærk Forgyldning, henstaaer nu paa Loftet. Ligeoverfor Indgangsdøren, der er paa Siden af Kirkens Skib, er i Væggen indsat en af Professor Jerichau i Leer udført og til Kirken stjaenket Engel. Kirken har Orgel. Tidligere skal der, efter Larsen, have været adskillige Monumenter paa Væggene; nu findes der kun en Steen med Munkeskrift i Gulvet bag Alteret, og foran dette en Gravsteen over Chatharina Hebevig Ipsen, Jagt- og Skovinspector Johan Velten Venuleth's Hustru, død 1728. I Taarnet, hvorfra man har en mageløs Udsigt, to nye Klokker. Over den særskilte grevelige Vercheste Indgang fra Kirkegaarden til

den grevelige Vercheffe Herstabsstol, er det grevelige Vercheffe Vaaben anbragt, støbt i Zink.

Præstegaarden, med en rummelig Gaardsplads, bestaaer af fire sammenbyggede straatakte Bindingsværks Længder; gammel og krumboiet af Alder, siger Larsen, fremstiller den alle den høiere Mathematiks krumme Linier, Spiralen alene undtagen. Fra flere Punkter i den store, ret smukke Have, har man en fortræffelig Udsigt over Beltet og Fjorden. Kaldets Reguleringsfum er 1052 Rd., Arealet 50 Tdr. Land af Htk. 7 Tdr.

Skolen, med en god Bindingsværks Bygning.

Vastrup, $\frac{1}{8}$ Miil Syd for Kirken mellem høie, langsomt stigende Bakker.

Meelby, $\frac{1}{8}$ Miil Vest for Kirken, nævnes 1356 hos Suhm XIII. 320 Mæthelby. Meelby Skole ved Verchenborg har grundmuret Bygning; foruden de normerede 6 Tdr. Land, har Grevstabsets Besidder skjænket Læreren 3 Tdr. Land, hvoraf dog svares Skatter og 3 Tdr. Byg aarlig.

Åsnæs Skovhuse, omtrent 50 Huse, beliggende paa Tungen, hvis Beboere alle have Tjeneste paa Verchenborg, Skoven nævnes Aar 1320 Åsnæs hos Suhm XII. 20. Paa Åsnæs er et Udsfibringssted, ved hvilket der tidligere var et Sildefalteri, som blev anlagt af Grev C. C. Verche, Proprietair Barner til Kallundborg Ladegaard, Consul H. C. Hellefen og Rijkmand Peter Lassen; i 10 Aar blev dette Etablissement drevet, fra 1839 til 1849, og i den Tid saltedes her omtrent 13,500 Tdr. Silb, men Forretningen svarede ikke Regning og maatte derfor neblægges.

Verchenborg Hovedgaard, Sædet for Grevstabet af amme Navn, ligger her i Sognet ved Kallundborg Fjord. Hovedbygningen er opført i Aaret 1742 af Geheimeraad, General, Grev Christian Lerche, den første Eier af denne Familie, i en Slags italiensk Stiiil: en toetages, skifertakt Hovedfløi, med høie Frontespicer, Steentrappe og Kjælder, og to eenetages Sidefløie. De storartede Udbygninger ere for en Deel opførte senere. Haven er overordentlig stor, og ligesaa smuk som den er vidtløftig; dens oprindelige gammelfranske Stiiil er nu indskrænket til det Bygningen nærmeste Terrain, medens dens øvrige Deel udgjør en Park i engelsk Smag. Gaardens Tiliggende er 1054 Tdr. Land, af Hartkorn 154 Tdr. — Verchenborg er en af de yngste Herregaarde i Landet; i Begyndelsen af forrige Aarhundrede laae paa dette Sted Landebyen Østrup, som hørte under Kallundborg Ladegaard og med den i Aaret 1702 blev kjøbt af Geheimeraad, Grev Carl Ahlefeldt til Langeland, Statholder i Hertugdømmerne, Ridder af Elephanten o. s. v. Han nedlagde Østrup By og oprettede af dens Jorder en Herregaard af samme Navn. Senere kjøbte Grev Christian Lerche denne tilligemed Ladegaarden, Birkenbegaard, Vesterbyggaard, Aunsgaard, Åstrup og Daurup, og oprettede deraf den 18. April 1755 Stamhuset Verchenborg, hvis Hovedsæde blev Østrupgaard, som 1754 havde faaet det nye Navn Verchenborg. Grev Lerche døde den 6. December 1757 hvorefter Stamhuset tilfaldt hans Enke, Amalie Magdalene Christiane Caroline, født Rigsgrevinde af Leiningen-Westerburg, Dame de l'Union, som døde den 8. Juli 1800 i en Alder af 87 Aar. Da deres

Egteskab var barnløst, tilfaldt Stamhuset Grevens Næstfødsfendebarns Søn, Geheimeraad Georg Flemming Verche, hvis Søn, Geheimeraad Christian Cornelius Greve af Verche allerede siden 1793 havde bestyret det. Geheimeraad G. F. Verche døde den 23. October 1804, men havde allerede et halvt Aar før sin Død faaet Tilladelse til at afhænde Godserne, imod i deres Sted at substituere en Fideicommisscapital paa 913,400 Rdl. dansk Courant. Denne Capital tiltraadte Sønnen C. C. Verche altsaa ved Faberens Død, og i dens Sted oprettedes den 14. Februar 1818 af Verchenborg og Aunsvøgaard Grevskabet Verchenborg, som ved hans Død, der indtraf i hans 82 Aar, den 26. April 1852, gik over til hans Sønnesøn, den nuværende Besidder, Kammerherre Grev Christian Albrecht Verche, fød den 3. April 1830, en Søn af Kammerherre, Hofjægermester Grev Christian Albrecht Verche til Søbyegaard og Georgine Flemmine Henriette v. Verche, der døde, Faberen fort før og Moderen fort efter Sønnens Fødsel. Den nuværende Lehnbesidder er den 23. November 1855 gift med sit Sødsfendebarn, Cornelia Emma Sophie v. Tillisch, fød 17. Juli 1837. Grevskabet indbefatter nu 2484 Tdr. Hartkorn, hvoraf under Hovedgaarden hører 308 Tdr., Bøndergods 1704 Tdr., Kirke- og Kongetiender 472 Tdr. (Aarby, Ubby, Tømmerup, Bjergsted og Aunsvø Kirke- og Kongetiende, Svallerup Kirketiende og halve Kongetiende, Kørby Kirketiende og en Deel af Bregninge Kongetiende) og i Capitaler c. 200,000 Rdl. Grevskabets Skove udgjøre ialt 1516 Tdr. Land. Under Verchenborg høre de tvende paa Aasnæs

beliggende Aulsgaarde, Hebevigsløft, 508 Tdr. Land af Hrtf. 44 Tdr., og Schæferigaarden Mineslund, 416 Tdr. Land af Hrtf. 24 Tdr.

Sognepræsterne.

Grundlaget for efterfølgende Fortegnelse over Sognets Præster danner en i Kirkens Raldbog indført Liste over disse, som angiver sig at være et Uddrag af Herredets Provstebøger. Ved dens Hjælp sættes vi istand til for dette Sogn at meddele Navnene ogsaa paa en Deel af Sognepræsterne før Reformationen, Noget, der her i Herredet ellers kun er Tilfældet med Fuglede Sogn.

Præster før Reformationen vare:

1. Hr. Eskild. Den ovenfor omtalte gamle Gravsteen bag Alteret er lagt over en Datter af ham; af Indskriften læses endnu: Agnetis . . . Rectoris filia templi Eskilli ano D. MCCCIII (1303).
2. Hr. Peder.
3. Hr. Jacob.
4. Hr. Ingemar.
5. Hr. Laurik Stafels.
6. Hr. Rjeld, død 1484.
7. Hr. Friderich.
8. Hr. Hans Lauridtzøn.
9. Hr. Hans.

Efter Reformationen:

1. Hr. Hans, rimeligviis den samme, som den sidste katholicke Præst af dette Navn.

2. Hr. Niels.

3. Søren Jørgensen Callundborg var en Søn af Provsten Jørgen Jacobsen, Sognepræst i Kallundborg. Han var først Præst her i Aarbh, indtil Faderen paa Grund af sin fremrykkede Alder afstod ham Kallundborg Sognekald, i hvilket Embede han døde den 2. Januar 1615, to Aar før Faderen.

4. Matz Jørgensen Callundborg, død 1630.

5. Niels Thomassen Koeskild, døde ligeledes i Aaret 1630.

6. Matz Mauritzøn Kjøbenhavn, død 1649.

7. Casper Henrich Kachløf — maastee en Søn af Sognepræsten Henrich Nielsen i Kallø, senere i Kallundborg — døde den 21. Novbr. 1680.

8. Peder Raer, var Capellan fra ottende Søndag efter Trinitatis 1668, succederede derpaa i Embedet og døde som Provst i Arts Herred den 17. October 1699. 3 Aaret 1700 tog to af hans Sønner, Casper, fød 11. Decbr. 1680, og Jens, fød 19. Juli 1683, theologisk Examen.

9. Povel Johansen Duus døde 25. Januar 1726.

10. Lauritz Lyster, kaldet den 1ste Marts 1726, døde den 19. Mai 1739 i sit 49de Aar.

11. Johannes Kløcker, en Søn af Asfessor og Grosjerer Abraham Kløcker, (der tog sin Død af Urygselse over sin i den berhyggede „Geheime-Commission“ til at ophylse Bestikkelse aflagte frygtelige, om end ikke falske Sed), og Elisabeth von Pengerden i Kjøbenhavn, var fød den 15. November 1709, og

blev den 19. Juni 1739 kaldet her til Nærby, hvor han efter 16 Aars Tjeneste døde den 15. December 1755. Den 13. November 1737 ægtebe han Mette Ursin, som døde 1745, og den 24. September 1747 Maren Flesborg, død 1779, 56 Aar gammel. I disse to Ægteskaber havde han 9 Børn, som den 31. Marts 1760 bleve ophøiede i den danske Adelsstand tilligemed Farbroderen, Statsraad og Borgemeester H. L. Kløcker, og igjennem hvem den adelige Slægt er blevet forplantet, da Statsraadens eneste Søn døde ugift. De to endnu blomstrende Grene af denne Familie leve paa Bornholm og i Norge.

12. Thomas Hans Schwerman, kaldet den 16. Januar 1756, døde den 16. Mai 1768, 36 Aar og 10 Maaneder gammel.

13. Stephan Flensburg, fød den 6. Mai 1743, blev kaldet hertil i 1768, og indsat den tredie Søndag i Advent. I 41 Aar var han denne Menigheds Præst og døde den 21. October 1809, i sit 67 Aar. Paa Grund af Svagthed havde han i sit sidste Aar, fra 15. October 1808 til Capellan Morten Nielsen, fød 1768, tidligere Capellan hos Hr. Ambden i Biskinde og Aunso.

14. Søren Laurentius Ingemann, Broder til Digteren Bernhard Severin Ingemann, fød den 22. Juni 1778 i Torfildstrup paa Falsler, hvor Faderen, Provst Søren Ingemann, var Sognepræst. Student i Aaret 1794, tog han den 5. Mai 1801 theologisk Examen og blev den 30. December 1809 kaldet her til Nærby, hvor han døde 6. Januar

1813. Med sin Hustru Dortea Kikibusch havde han et Barn, der døde kort før Faderen. Ved hans Død skrev Flemming Lerche et Digt, der under Titlen „Ved Narby“ findes i hans Digte, S. 113.

15. Christian Vedsted, fød 1771, tog Embedsexamen 1798 og indsatte sig selv som Menighedens Præst den 14. November 1813. Den 28. September 1827 blev han af Grev Lerche kaldet til Værsløv og Jordløse Sogne i Skippinge Herred, hvor han døde 1834.

16. Hans Thomsen Buhl, fød 1786, theologisk Candidat fra 1810, blev kaldet hertil efter Vedsteds Forslyttelse, og var her til sin Død, den 13. December 1836.

17. Johan Frederik Holst blev født den 11. December 1802 i Kjerteminde, hvor hans Fader var Kjøbmand. Opmuntret og understøttet af Geheimeraad Johan Bülow til Sanderungaard betraadte han tidlig den videnskabelige Bane og underkastede sig i 1820 Examen Artium med bedste Character. Efterat have taget theologisk Examen med Udmærkelse i 1824, var han i halvfjerde Aar Huuslærer hos Hofman Bang paa Hofmangave, indtil han den 22. Februar 1828 blev ordineret Catechet i Kallundborg. Den 11. Novbr. 1831 blev han kaldet til Sognepræst for Ølsted Menighed i Narhøns Stift, og derfra den 11. Marts 1837 her til Narby, som han atter forlod for Svallerns Menighed den 21. April 1848. I Foraaret 1860 har han ombyttet dette Kald med Magleby paa Langeland. Som Catechet i Kallundborg ægtede han 1829 Kirsten Oftermann, fød 13. Juni 1811, en Datter af

den siden afdøde Njøbmand N. C. D. Oftermann, og af dette Ægteskab har han tre Børn, to Sønner, der ere Landmænd, og en Datter, som har ægtet en Landmand.

18. Carl Ludvig Jensen er fød den 28. December 1810 i Veiby i Frederiksborg Amt, hvor Faderen, Skolelærer og Kirkesanger, Dannebrogsmænd Niels Jensen endnu lever som Subellærer. Han blev Student fra Frederiksborg Skole i 1827 og theologisk Candidat 25. April 1832, hvorefter han fra 5. October 1833 var Lærer og senere Adjunct ved den samme Skole, hvor han havde modtaget sin Uddannelse. Den 23. October 1841 kaldtes han til Sognepræst for Vilsted og Bindblæs Menigheder i Thyland, hvorfra han den 26. Juni 1848 blev forflyttet hertil. I Aaret 1834 ægtede han Rosette Augusta Hebevig Schumacher, fød den 14. Mai 1811, en Datter af Apotheker J. A. Schumacher i Hillerød. Af deres fire Børn studere de to ældste Sønner Theologien. Pastor Jensen er 14. November 1860 udnævnt til Provst i Arts og Løve Herreder, fra 1. Januar 1861 at regne.

Rørby Sogn.

Navnet forekommer i gamle Skrifter stedsse uforandret: Rørby, og stammer ubestvivel fra Mandsnavnet Roar og hverken fra en Røver eller fra Planten Rør.

Sognet, hvis Kirke ligger 1 Mil Sydost for Kallundborg, omgives i Nord af Børslev og Tømmerup Sogne, i Vest af Rørby Sogn, i Syd af Store Belt og Svallerup Sogn, i Ost af Uby Sogn. Igjennem Sognet strækker sig fra Ost til Vest det Hvidebrag, som gjennemskjærer hele Herredet, og af høie Punkter mærkes her Degnehøien og Mogensbanken. Overfladen er leret, ned mod Beltet sandblandet og stenet, overalt bar og skovløs. Betydelige Moser ere Bavnemosen og Trane-mosen paa Rørby Mark, og paa Rjørby Mark Rørmosen, der er tør om Sommeren, men som en Indsø om Vinteren. Landeveien fra Kallundborg til Sorø gaaer igjennem Sognet i sydostlig Retning.

Sognets Areal er 2842 Tdr. Land af Hartkorn 285½ Tde; Folketallet var i 1801: 623, i 1834: 882, i 1840: 925 og nu (1855) 1024. Foruden Kirke, Præstegaard og Skole har Sognet 63 Gaarde, 110 Huse med Jord og 33 jordløse Huse.

I Sognet ligger

Rørby med Kirken. Kirken, som i forrige Aar er

blevet underkastet en grundig Reparation, er hvælvet og har en Længde af 92 Fod, en Brede af 15 Fod, og en Udbygning paa nordre Side. I det høie Taarn findes to Klokker, den største med Indskrift: *Ielp Ihesus Maria Anna et Lite Susanne MDVIII*, den mindre med Indskrift: *Durch das Feuer und Hitze bin ich gefloßen, Meister Claus von Dam hat mich gegossen Anno 1643*. Den gamle Altertable er ganske mærkelig, stærkt forghlbt, 7 Fod høi og med de ubslagne Fløie $10\frac{1}{2}$ Fod bred; den forestiller i ophøiet Arbeide Christus paa Korsfætt og Kæberne, samt nogle Optrin af Lidelseshistorien; ovenover Helgenerne Sanct Laurentius, Crasimus, Gregorius og Severinus. Paa Altertablens Fod et Maleri: Christus med Glorie og Korsfættets Banner, paa hans høire Side en Pave med den tredobbelte Krone, paa Venstre en Cardinal med rød Kappe og Hat; ved enhver af dem staaer en Biskop med Hue og Stav, samt en Geistlig med Vingekjortel og Bonnet. For en halv Snees Aar siden har Kirken faaet en ny oliemalet Altertable af Conferentsraadinde Ingemann. Prædikestolens Arbeide ligner Altterets. Paa den øverste Mandfolkstol læses: 1582 er dette Arbeid gjord, og paa den øverste af Fruentimmerstolene. „Karen Rasmusdatter. Salvabitur mulier per filiorum generationem, si permanerit in fide et dilectione cum sobrietate. 1582.“ Paa Kirkens nordre Væg hænger et Jernharniss fra Midten af det fyttende Aarhundrede med et Par store Jernsporer og et Raarbejste; paa den modsatte Muur har været en nu udslettet Indskrift til Oplysning om Betydningen af dette Harniss.

Præstegaardens Baaningshuus er opført 1819 med smulle og bekvemme Værelser; Haven er en af de smukkeste Præstegaardshaver i Amtet. Kaldets Reguleringsfum er 1052 Rdl., Arealet af Præstegaardsjorderne 80 Tdr. Land af 12 Tdr. Hartkorn.

Skolen er opført 1819, og ved den er ansat to Lærere; Førstelærer har 6 Tdr. Land, 47 Tdr. Byg og c. 50 Rdl. aarlig, Andenkærer Bolig og 180 Rdl.

Her i Byen findes en Mensalgaard, stænket Aar 1500 af Sognepræsten til Rørby Jep Andersen til St. Gjertruds Alter i Rallundborg Kirke, hvorfor der hver Onsdag skulde læses en Messe for Giveren og for alle kristne Sjæle. Den tilhører endnu Sognekaldet.

Rjærby, $\frac{1}{8}$ Miil N. N. O. for Kirken, kaldes i Script. Rer. Dan. VII. 18 Rjærby, hvilket Navn maaskee bethder Byen ved Rjæret, maaskee ogsaa Rjærs, Rjærs By — et Mandssnavn, der allerede forekommer i det sjette Aarhundrede. Suhm nævner (XIII. 33) Rerbhlund, hvilket synes at tyde paa, at der i gamle Dage har været en Skov her i Nærheden.

Uggerløse, det vil sige det af Ugge indløste Gods, ligger $\frac{1}{8}$ Miil Syd for Kirken.

Christian den Fjerde stadfæstede den 27. April 1586 Frederik den Andens Gavebrev af 20. Januar 1569, at Præsterne i Thyderup og Rørby maae for Kaldenes Ringheds Skyld nyde Frihed for Skatter og andre Contributioner af de dem tillagte øde Jorder.

Paa Rørby Byes Mark ligger fem Steensætninger, ganske lige

hinanden, 50 Alen lange og 14 Alen brede; de 3 ligge i Retningen Ost—Vest, de 2 i Syd—Nord. I Degnehøien — Theingels Høi — tæt ved Rørby fandtes 1667 nogle usædvanlig store Menneſtebeene, Urner med Afte, Krigsredſkaber af Kobber og Malm og en Hellebard.

Sognepræsterne.

Rilderne til Sognets Geiſtligheds Hiſtorie ſhøde noget ſparſomt, thi der findes ikke her, ſom i ſaa mange andre Kirker, nogen Tavle med Angivelse af Præſterække, og Kirkebogen, der ikke gaaer længere tilbage end til Aaret 1720, meddeeler heller ikke ſaadanne Oplyſninger. Med Undtagelſe af den ovennævnte Jep Anderſen, ſom levede ved Aar 1500, kjende vi ingen af Sognets Præſter før eller i de første halvandet hundrede Aar efter Reformationen, og først fra 1679 kunne vi meddele en fuldſtændig Præſterække.

1. Eric Hansſen Knoph, fød den 2. Januar 1650 i Bregninge, hvor Faderen Hr. Hans Pedersen Knoph da var Sognepræſt og Provſt. I Aaret 1679 blev han kaldet hertil og døde 1689. Med ſin første Huſtru, Anna Knudsdatter Friis, ſom døde 1685, havde han to Børn, Knud, ſom døde i en ung Alder, og Anna, der blev gift med Kjøbmand Ole Berg i Kallundborg, ſenere Birkedommer i Hornsherred. Hans anden Huſtru Maren Sørensdatter Gram overlevede ham, og ægtebe Eſtermanden i Kaldet; hun ſkal have været en Stebdatter af Lauritz Rok i Refsnæs (Nye Danske Mag. V. 244).

2. Daniel Schrøder, kaldet 1689, død 1695. Han

efterlob sin Hustru som Enke med fire Børn, og hun ægtebe da atter Eftermanden.

3. Niels Holgersen Bruun, kaldet 1695, død 1707. Dgfaa ham overlevede Hustruen tilligemed 3 Børn, iblandt hvilke var Holger Rørdam, Sognepræst og Provst i Vigersted ved Ringsted, Stamfaderen til den store Rørdamske Slægt.

4. Poul Paludan, kaldet af Commerceraad Paludan 2. Januar 1708.

5. Christian Carl Borthig, kaldet 29. April 1720, død 18. Marts 1748 58 Aar og 7 Maaneder gammel. Han var tvende Gange gift, første Gang med Bolsborg Sophie Schächter, død 23. Mai 1736, senere med Mette Marie Juul Grundtvig, der synes at have overlevet ham.

6. Envold Peter Holst, kaldet 5. April 1748, død i Juni (begravet den 25de) 1761. Med sin første Hustru, Marie Cathrine Sommerfeldt, død 1. September 1756 i en Alder af 37 Aar, havde han to Døttre, Christiane Carolina, døbt 31. August 1750, og Anna Sophia, fød 21. September 1751. Hans anden Hustru, Anna Elisabeth Rauberg, overlevede ham efter et barnløst Ægteskab.

7. Mag. David Kraiberg, kaldet 17. Juli 1761, døbe som Provst i September 1796 (begravet den 26de). Med sin Hustru, Christine Michelsen, der overlevede ham, havde han een Datter, Christiana Augusta, døbt 1. October 1762. Formodentlig er det denne Datter, der tilligemed Faderen hviler i den under Kirkens Vaabenhuus indrettede Begravelse.

8. Johan Samuel Wolgand, fød 1764, tog theo=

logist Examen i Januar 1792 og blev kaldet hertil 16. December 1796, hvor han døde i Januar 1804 (begravet den 17de), 39 Aar og 4 Maanedes gammel. Han skal have efterladt sig 4 Døttre. Efter hvad man fortæller gav han sig meget af med Mechanik, byggede Maskiner og holdt Smedie og Tømmerværksted; Sagnet tilføjer, at han næsten hver Uge førte til Kjøbenhavn, og altid med fire Heste, hvorefter det intet Under er, at han døde i Armod.

9. Frederik Dvøre, fød 1777, tog theologisk Examen i October 1798, kaldet 2. Marts 1804 og forflyttet 26. Marts 1813 til Bregninge og Bjergsted Menigheder, hvor han døde Onsdagen den 29. August 1827, efter faa Dages Sygdom af Nervefeber. Den 26. Februar 1806 ægtede han Anne Marie Rjerulf, som han efterlod som Enke med 4 Børn, Hermann Dvøre, practiserende Læge i Halleby ved Tiissø, Wilhelm Dvøre, der døde som Student, Emilie Dvøre, gift med practiserende Læge Ferdinand Raufft i Kallundborg, og en ugift Datter, Augusta Dvøre.

10. Carl Ulrich Amundin, kaldet hertil fra Tømmerup den 11. Juni 1813, men døde allerede i Februar 1814 (begravet den 18de).

11. Robert Budde, fød 7. September 1769, kaldet hertil 1. September 1814, død 26. Marts 1840. Den 2. August 1797 havde han ægtet Petronelle Kirstine Budde, fød 1773, en Datter af Commandeur Christopher Budde i Søstaden. Fra 29. Octbr. 1839 til sin Død havde han Capellan Ditlev Mehl, før Capellan i Raskløv, siden i Svallerup (see nedensf.)

12. Poul Christian Edelberg Poulsen, kaldet hertil 17. Juli 1840, hvorfra han den 10. Mai 1850 blev forflyttet til Raflev (see ovenfor.)

13. Peter Christian Røgind, fød 18. Juni 1809, blev Student 1827 og tog theologisk Examen 1832; den 5. August 1835 blev han kaldet til Sognepræst i Røgind i Randers Amt, hvorfra han den 14. Juli 1850 forflyttedes hertil.

Uby Sogn.

Uagtet Sognets Navn endnu ofte skrives Uddy, er dog dets rigtige og oprindelige Form Uby eller Uddy, s: Ubbes By, og saaledes forekommer det ogsaa bestandig i gamle Skrifter.

Sognet, hvis Kirke ligger omtrent halvanden Mil Sydost for Kallundborg, begrænses mod Ost af Vorbløse og Lille Fuglede Sogne, mod Nord af Bidskinde og Bærsløv Sogne, mod Vest af Rørby og mod Syd af Svallerup og Store Fuglede Sogn. Det gennemskjæres fra Ost i vestlig Retning af en Høiberyg, som navnlig fremtræder tydelig i Nordost, i de anseelige Saltofte Bakker. Overfladen er derfor ogsaa høi og bakket, mod Syd mere flad, og stærkt leret; ved Klouby er en af Sjællands stærkeste Leeregne, og ved Kjelleklinte godt Tørveskjær. Tidligere har Sognet været bedækket med Skov, nu er der heraf kun Lidet tilbage (27 Tdr. Vand Frebskov). Sognets Areal er 4752 Tdr. Vand, af Hartkorn 544 Tdr. Følketallet var i 1801: 797, i 1829: 1064, i 1834 ifkun 980, i 1840: 1046, og er nu steget til 1194.

Foruden Kirke, Præstegaard og to Skoler findes i Sognet Avlsgaarden Saltoftegaard, der ligger under Vesterbygaard, 66 Gaarde, 102 Huse med Jord og 35 jordløse Huse.

I Sognet ligger:

Uby med en meget mærkelig Kirke. Kirken har et dobbelt Skib, hvis rundbuede Krydshvælvinger bæres af fire svære, murede Søiler, og foran Skibet dannes under Taarnet en lavere Halle, hvis fire Hvælvinger hvile paa den i deres Midte anbragte Søile. Choret, der er noget lavere end Dobbeltskibet, men ligeledes hvælvet, er ikke rundt sluttet, men femsiddigt. Den hele Stil og Characteren af alle Enkeltheberne bestyrker, efter Profesfor Høhens kunsterfarne Dom i Dansk Maanedsskrift IV. 171 ff., ganske Sandheden af den Indskrift, som en senere Tid har anbragt paa Kirken: „Anno 1179 er denne Kirke bygt af Esbern Snare“; Alt tyder paa, at denne Bygning virkelig skriver sig fra Slutningen af det tolvte Aarhundrede. Men ved en nøiere Undersøgelse har Høhen fundet, at Kirken har en endnu ældre Deel, hvori det Øvrige er tilbygget og indsat; denne ældre Bygning, som har været opført af raa Kampesteen, blot med tilhugne Kvadersteen paa Hjørnerne, skimtes endnu ret tydeligt i Taarnets Vestside og i tvende af de oprindelige Binduer paa Langhusets Nordside. Kirkens Architektur er saaledes ligesaa eendommelig, som dens Indre er interessant. — Altertavlen, udstaaren i Egetræ 1677, efter Sagnet af en Smed i Uby, forestiller i Midten Nadveren, til Venstre Korsfæstelsen, til Høire Opstandelsen og øverst Dommedag, alt i fritstaaende Arbeide. Paa Siderne Moses og Kristus i store frie Billeder, og nedenunder dem de fire Evangelister. Alterbordet er en Granitblok, 10½ Kvarteer lang, 5½ Kv. bred. Jernværket om Alteret er givet 1760 af

Grevinde Verche. Over Præstens Stol i Choret hænger et Portrait af „Frue Edel Sophie Bille, Gemalinde til Herr Amtmand J. E. Schönbak til Birchendegaard“; mellem Alteret og Snæfaldet ligger en stor Vigsteen med en vidtløftig pralende Indskrift over Justitsraad, tidligere i mange Aar Forvalter paa Dronning Charlotte Amalies, Arveprinds Carls og Prindsesse Sophie Hebevigss sjællandske Godser, Terkild Terkildsen til Birchendegaard, død 1745 og hans Hustru Marie Herfort, død 1757. I Sacristiet er en Begravelse, hvori hviler den nævnte Amtmand, Etatsraad Johan Christopher von Schönbach, død 1727, hans Hustru Edel Sophie Bille, der døde 1706, og hans anden Hustru, Anna Elisabeth von Korff, død 1732. — De to Klokker ere omstøbte i 1820; den største af dem var fra 1576, og den anden endnu ældre, thi efter Abildgaards Tegning havde den følgende Indskrift: „Margrete hete ik anno Dni M. CCCC. in dent XL iare na de bort Christi.“ Foruden de nævnte Gravstene findes der ved Kirken et Par ældgæmle Monumenter, nemlig en rødbrun Marmorsteen fra 1304, hvori staaer: Hic jacet Jacobus sacerdos ejus anima reqviescat. Anno Dni M. CCCIII, og en hvidagtig Steen med øphøiede Figurer, der imidlertid nu ere ubslidte, men hvorpaa Abildgaard læste Aarstallet 1404.

Ved Kirkens Anlæg synes der, mener Larsen, at være tænkt ei alene paa en Landsby-Kirke, men og paa et Fæste, ligesom ved Tranberg Kirke paa Samsø. Kirken er nemlig i Forhold større og anseeligere end Kallundborg Kirke, og da Sagnet er almindeligt, at den skal være bygt 1179 af samme

Byggherre som denne sidste, er det rimeligt, at der har eksisteret en Forbindelse mellem Hensigten af disse Bygningsankney, som vi nu ei vide. At Kirken har været anseet som Fæste kan man slutte sig til af Petri Olai Ords i hans *Annaler i Script. Rer. Dan. L.* 191: 1333 *obsessa fuit ecclesia Uby a comite Gerardo.* — For denne af Larsen yttrede Mening taler det, som den berømte svenske Professor Brunius har oplyst i sine forskjellige Skrifter om Nordens Architektur, og navnlig i sine ifjor udgivne Konstantedninger fra en Reise til Bornholm, at det i Middelalderen ingenlunde var ualmindeligt, at benytte Kirkerne og da navnlig deres Taarne til Kasteller, navnlig til Forsvarssteder, paa Grund af den større Stuebvidde man havde fra en saadan ophøiet Plads fremfor fra Jorden. Ogsaa en local Tradition bestyrker denne Formodning, idet der nemlig ved en Osten for Kirken beliggende Bondegaard tidligere skal have været en Bygning, som Sagnet tillægger Esbern Snare; for endeel Aar siden fandt man, ved at grave ved denne Gaards vestre Længe, en Guldfingerring, og ved samme Leilighed opdagedes en underjordist muret Gang af store røde Munkesteen, som de Tilstedeværende ansaae for en Vandledning. Men Sagnet vil vide, at Esbern Snare brugte den som Gang, for useet at kunne besøge Kirken, og naar man erindrer, at saadanne skjulte Gange ere fundne flere Steder, og at den Tids Næveret kun skaanede den Forfulgte, naar han var i Kirken, saa kan man vel tænke sig, at Kirke og Gaard i Forening have udgjort eet befæstet Sted. Og man behøver ikke at antage, at Esbern Snare ikke skulde have havt saadanne

Sikkerhedsmidler nødig, thi hvor villige end Historien og Sagnene ere til at indrømme hans Heltemod og hans store Idrætter, saa nævnes dog stedse hans Navn i en saadan Tone, navnlig naar man tager Hensyn til Efterretningerne om hans Broder Absalon, at man mærker, han ikke har nydt Folkets Tillid: dette fremgaaer ogsaa af Fortællingen om hans Død, som Sagnet tilskriver den Ondes mere eller mindre umiddelbare Medvirkning.

Præstegaarden er tilbeels opført siden 1815, og er vel indrettet. Dens Areal er 150 Tdr. Land af 20½ Td. Hff. Præstefaldets Reguleringsfum er 2020 Rbl. 3 Aaret 1641 afbrændte Præstegaarden, og med den Arkivet.

Stolen i Ubj søges af Ubj og Franckerup Byer.

Kloubh, Klobbh eller Kløbbh, i ældre Skrifter Klabh, ligger en halv Fjerdingvei Ost nordost for Kirken. Af Gaardene her dannes to, i Forening med to andre Gaarde i Bærsløv Sogn, Bærsløvgaarden. Paa Kloubh Mark ligger Stolen, der er fælleds for denne By, Forsinge og Kjelleklinte.

Forsinge eller Forsinge, i gamle Diplomer altid Forsing (saaledes 1268 i S. R. D. VI. 379, 424; 1271 i Suhms Historie X. 658), ligger en halv Miil N. N. O. for Kirken.

Kjelleklinte o: Kjelds Klint, maastee Kildeklinten, ½ Miil N. N. O. for Kirken. Kjelleklintegaarden, en Aulsgaard paa 18 Tdr. 1 Stp. Hartorn.

Saltostte By er nu nedlagt. Saltostegaarden hører til Besterbygaard, af 440 Tdr. Land, 40 Tdr. Hartorn.

Franckerup, Franks Thorp, en halv Miil nord nord-

vest for Kirken, nævnes 1570 i Danske Mag. V. 84. Af Gaardene tilhører en, Svanholmsgaard, af 19 Tdr. Hartorn, Universitetet.

Udsager. Der findes her i Sognet en overordentlig Mængde af gamle Gravhøie og Steensætninger, af hvilke nogle naae en meget betydelig Størrelse; navnlig findes disse i den Deel af Sognet, hvor man kan forfølge Retningen af Kallundborg Fjords Indstjæring i gamle Dage, og her fortjener, foruden Gravhøiene, særligt at erindres den saakaldte Uggelse-Øyr, en stor regelmæssig firkantet Høide, der synes at have været bestemt til Holmgang. Om Udgravningen af to mærkelige Høie her kan eftersees Antiquarisk Tidsskrift, 2 Bind Side 217—223.

Sognepræsterne.

I den gamle Kirkebog findes en af Præsten Lucoppidan i Begyndelsen af forrige Aarhundrede optegnet Liste over Sognets Præster efter Reformationen, som imidlertid om de 3 første Præster Intet videre meddeeler, end netop deres Navn. Ved at sammenholde denne Præsterække med de allerede tidligere meddeelte fra Herredets andre Sogne, er det paafaldende, at dette Sogn har havt et meget mindre Antal Præster end sædvanligt; denne Omstændighed, ligesom den dermed i Forbindelse staaende, at uden Undtagelse alle Præsterne ere døde her i Kalbet, hidrører ligefrem fra Kalbets Størrelse, som ikke lettelig skal opfordre til at søge Forslyttelse; et lignende Forhold møde vi i Sæby og Hallenslev Sogn, Løve Herred, hvor

jaamtlige 14 Præster siden Reformationen have tjent til deres Dødsdag.

1. Johannes Wester.

2. Hr. Peder.

3. Hr. Claus.

4. Søren Christensen skænkede 1597 Kalken til Kirken og døde 1617.

5. Johan Sørensen døde som Provst i Aris Herred 12. August 1634. -

6. Rasmus Iversen, kaldet 1634 og døde som Provst den 29. October 1683. I hans Tid, den 25. Juli 1641, afbrændte Præstegaarden albeles.

7. Oluf Jørgensen Samling blev 1669 abjungeret Hr. Rasmus, 1683-Sognepræst og døde 1719 som Subellærer.

8. Jens Lucoppidan, fød i Landet Præstegaard paa Thorseng den 20. April 1682, hvor Faderen Magister Peder Jensen Lucoppidan, gift med Anne Christine Jørgensdatter Møller, var Sognepræst. Navnet Lucoppidan havde Faderen og hans Brødre efter Datidens Skik antaget efter deres Fødeby Lundsby paa Thorseng, medens Bedstefaderen Hr. Jens Mogensen efter sin Fødeby førte Tilnavnet Hofum. Vor Lucoppidan blev, som han siger i sine Optegnelser om sig selv, der findes i Ulby Præstearchiv, og hvilke Optegnelser ere affattede med en næsten utrolig Brede og Vidtløftighed, under privat Disciplin holden til boglige Kunster i sine kjære Forældres eget Huus, indtil han 1695 blev sat i Odense Skoles femte Lectie. „Anno 1697 blef jeg forflyt udi Mester-Lectie, hvor

da Magister Thomas Bircherod var Rector og Mag. Eric Muuse Conrector. Anno 1700 beponerede jeg og 1701 tog Baccalaurei Graden, siden Aaret derefter 1702 den 18de August sustinerede Examen theologico under Doctor Theologie Gotofried Masicum et Doctor Johan Bartholin og bekom baade til Attestats og Dimis haudillaudabilem. Siden frequenterede jeg Collegia og Klosteret indtil de permitterede fem Aar var ude, og imidlertid disputerede jeg een Gang publice in Auditorio Regio. Anno 1709 tog jeg testimonium publicum Rectore Christiano Keizer." Allerede den 10de Mai 1704 havde han — netop 22 Aar gammel — faaet Successionsbrev paa Kalbet her; 1713 blev han adjungeret Hr. Samsing og 1719 Sognepræst her, hvor han døde den 20. Jan. 1731. Med sin Hustru Margrethe Elisabeth Sophia Schønning havde han 8 Børn, af hvilke den ældste Søn, Peder Jensen, døde som Lieutenant i Landetaten, de tre andre Sønner, Christen, Johan og Niels, gif den studerende Bei, en Datter blev gift med en Hr. von Blücker og den yngste Datter med Gjæstgiver Pram i Hedehusene ved Roskilde.

Som Indledning til Uby Kirkebog har Hr. Lucoppidan nedskrevet følgende dybsindige Bemærkning, som giver en Prøve paa hans Stil:

„I dag er denne Bog min

En anden Dag er den din

Og tilsidst hverken min eller din.

„Denne Bog er deelt udi trende Parter nemlig de tvende første til din egen Efterretning, men den sidste for dine

Efter-levende. Findes dit Navn i den første Part, da finder du derhos din Fødselsdag. Findes dit Navn i den anden Part, da finder du der din Bryllupsdag. Findes dit Navn i den tredje Part, da maa du lade Efter-levende efterregne din Dødsdag. Mig er tilladt at skrive ubi alle trende Parter om Andre, men ikkun i de to første om mig selv, dog ubi den tredje overlader jeg Andre at skrive om mig og om min Død."

9. Niels Rauberg, kaldet den 3. Februar (Kaldsbrevet confirmeret den 2. Marts) 1731, død den 26. Februar 1765, 62 Aar gammel. Sagnet har endnu ikke glemt ham, thi den Dag idag erindres han i Menigheden som „en stor Maner.“ Han ægtebe Formandens Enke, Margrethe Elisabeth Schønning, som døde 1745, i en Alder af 59 Aar; det er ubestvigeligt en Datter af dem, som var gift med Sognepræsten Hr. Holst i Rørby. Senere ægtebe han Martha Grundtvig, med hvem han havde 5 Børn, Christiane Sophia, fød 1749, Ane, fød 1751, Peder, fød 1752, Edel Margrethe, fød 1753, og Niels Grundtvig, fød 1755.

Imedens Rauberg levede, fik to Mænd efter hinanden Successionsbrev paa Kaldet efter ham, nemlig Christen Borck den 17. Juni 1735, og Bendix Saxo den 2. Juni 1758; men Ingen af dem tiltraadte det ved hans Død, saa de have rimeligtviis i Mellemtiden fundet anden Ansættelse.

10. Jonas Rørby var Sognepræst i Børslev og Jordløse siden 1760, da han i Marts Maaned 1765 (Kaldsbrevet er confirmeret 19. April) blev kaldet hertil hvor han døde i August 1810; i sit 85de Aar. Han havde to Børn, Nette

Elisabeth, fød 3. Juli 1767, og Sønnen Georg Flemming, fød 25. November 1769.

I sine sidste Aar holdt han Capellan, og havde efterhaanden 4 saadanne:

Bertel Struer fra 7. Aug. 1795, som ægtede hans Datter Mette Elisabeth, og 1800 blev Sognepræst i Fuglede (see nedenf.)

Carl Ulrik Amundin fra 20. Juni 1800 til Novbr. 1802, da han blev Præst i Tømmernp (see nedenfor.)

Peter Herschend fra 29. April 1803 til 19. August 1808, da han blev kaldet til Bjørlov og Bakkendrup, hvor han døde 1818.

Martin Thomsen Næblerød fra 27. Januar 1809; han var fød 1780, havde i 1807 taget theologisk Examen og blev senere Præst i Bilsløv i Ribe Stift, hvor han døde som Provst den 7. August 1835.

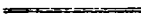
11. Johan Friderich Dame, fød den 31. Januar 1755 i Wigworth i det Eiderstedtske, hvor Faderen var Chirurg og Gæstgiver; efterat have studeret i Kiel, blev han i Marts 1785 indskrevet som Student ved Kjøbenhavns Universitet, og tog 8 Dage efter, den 5. April, theologisk Examen. Endnu den 29. Juli s. A. blev han Præst i Tømmernp, den 19. November 1802 forflyttet til Svallerup og den 26. Oct. 1810 kaldet her til Uby. I Anledning af sit 50aarige Embedsjubilæum blev han den 29. Juli 1835 udnævnt til Consistorialraad og døde den 5. Januar 1840. I Aaret 1786 ægtede han en Forpagterdatter, Marie Elisabeth Heinech, fød paa Langeland 1764, død 18. Mai 1826; af deres trede

Døttre leve endnu to, af hvilke den Eine er Enke efter Seir-herren ved Fredericia, Generallieutenant Frederik Rubet Henrik Bülow, som døde 16. Juni 1858.

Capellan hos ham var siden 23. December 1835 Ernst Christian Fischer, fød 29. Januar 1806, som senere — den 12. April 1841 — blev Sognepræst paa Fuur.

12. Johan Philip Huncæus Beck, fød 4. August 1788, blev Student med Udmærkelse i 1804, tog theologisk Examen ligeledes med Udmærkelse 1808, blev Præst i Ørslev og Solbjerg i Løve Herred den 23. December 1818, Provst i Arts og Løve Herreder 28. November 1832. Den 22. Marts 1840 blev han kaldet hertil; i 1842 blev han Medlem af Amtsrådet og den 28. Juni 1845 Ridder af Dannebrog. Den 7. Juni 1820 ægtede han Frøken Angelique Sophie Margrethe Rømer, fød 28. Januar 1800, en Datter af den nu afdøde Generallieutenant C. L. W. von Rømer. J. P. H. Beck er entlediget som Provst fra 1. Januar 1861, den 14. November 1860.

Hans yngste Søn, Johan Wilhelm Beck, fød den 29. December 1829, er nu Capellan hos Faderen.

Svalerup Sogn.

Nabnet skrives i Script. Rer. Dan. VII. 122 Svalerhøp, IV. 526 (Aar 1326) Swalerhøp og i den ældste Ministerialbog ved Kirken, fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede, Svalberop. Der er ingen Tvivl om at det maa udledes af det gamle Mandsnavn Svale (see t. Ex. i Dansk Aft. V. 1045); den samme Stamme møde vi i Svallenstrup, Balsø-lille Sogn, og Svalebølle paa Langeland. Naar Møller i sin Beskrivelse over Danmarks geistlige Embeder, 7 Hefte S. 178, mener, „at Svalerup er uden Tvivl den svale By“, er dette naturligviis kun hans behagelige Spøg, endstjøndt Sammenhængen ikke hæver det over al Tvivl, om Forfatteren virkelig har villet spotte over den hos visse Forfattere almindelige Genialitet i Ætymologiferingen.

Sognet, hvis Kirke ligger 1½ Mil Syd Sydøst for Rallundborg, har i Øst Uby og Store Fuglede Sogne, i Nord Nørby Sogn, i Vest Store Belt; i Syd adskiller Lystrup eller Halleby Na det fra Løve Herred. Overfladen er i det Hele høi, med udstrakte jevnt afdalende Bakker; Jorden er leret, mergelholdig, noget stenet. Et sandigt Bakkestrøg trækker sig ned over Bjerre By og videre mod Vest til Stranden, hvor det falder af i temmelig høie Brinker; høie Punkter

derpaa ere Urhøi, 167 Fod, Riishøi og Tverhøi med en viid Udsigt til Fyen og Samsø. Sognet er aldeles skovløst, hvorimod der ved Naen findes betydelige Enge og godt Tørveffjær. Areallet er 4051 Tdr. Land, af Hartkorn 389 Tdr. Ager og Eng, 30 Tdr. Mølleffjeld.

Folketallet var i 1801: 610, i 1834: 745, i 1840: 798, og er nu (1855) 896. I Sognet er Kirke, Præstegaard, to Skoler, Aulsgaarden Philipsdal, en Veirmølle og Kro, 57 Gaarde, 82 Huse med og 22 uden Jord.

I Sognet ligger

Svallerup By, med den temmelig store og velbyggede Kirke, med et høit, men noget svagt Taarn, hvori to Klokker fra 1588 og 1654. Choret er adskilt fra Skibet ved Tralværk. Altertavlen med Crucifix og de fire Evangelister; det Høiels Alterklæde er stænket 1716 af Kirkeieren Hans Andersens Hjort og Dorothea Wulff Prom, hvis Begyndelsesbogstaver findes derpaa. I Kirken hænge to Fanestænger uden Fauer til Minde om Ritmester Ditlev von der Hude, fød i Bremen 1654, død 1714. Af Epitaphier findes i Kirken et over den nævnte Hans Andersens Hjort, som døde 1739, og over hans Fader Andersens Hjort, død 1698, ligeledes Kirkens Eier, over P. H. Hørdum og over Provsten Hans Amundin, død 1702. Paa Skriftestolen Jørgen Brahes Navn. Apostlerne ere afbildede paa Kirkens Vægge. Paa Kirkegaarden en indhegnet Begravelse, hvori hviler Sognepræsten Hr. Eger, død 1827.

Præstegaarden, der er opført af Hr. Eger, er god og smul, med mange, men smaae Bærelser, af Bindingsværk og med

Straatag. Til Gaarden hører den gamle, grundmurede Kirke-
lade. Kaldets Reguleringssum er 1380 Rd., Tienden 301
Tde. Byg. Præstegaardens Areal er 166 Tdr. Land af Hart-
korn $21\frac{3}{4}$ Tde., hvoraf 107 Tdr. Land ere bortarbefæstede.
Skole, hvis Lærer har en Jordlob af 9 Tdr. Land.

Bjerre By, med Sognets anden Skole, ligger en Fjer-
dingvei Syd for Kirken ved Slagelse Landevei. I Script.
Rer. Dan. VII 536 kaldes den Byærgh, hos Suhm XII. 20
Bjerghe, og har ubestemt Navn af Beliggenheden. Den
var allerede til 1164, i hvilket Aar den forekommer i Thorke-
lins Diplomatarium I. 20, under Navnet Bearge. Af Byens
Gaarde ere to sammenlagte og danne Fæstegaarden Philipbal
under Aagaard, med omtrent 200 Tdr. Land, af Hrtk. 17 Tdr.

Agerup eller Aarup By er forlængst nedbrudt og ind-
taget under Hovedgaarden Aagaard i Bakkendrup Sogn. Navnet
bevares dog endnu i Agerup Kro og Agerup Veirmølle ved
Landeveien imellem Kallundborg og Slagelse — rimeligviis
den samme Mølle, som allerede ved Aaret 1362 nævnes i
Annales Eccl. II. 209 som „unum molendinum aereum in
Swalerhop.“

Sognepræsterne.

Om dette Sogns Præster ere vi ikke istand til at meddele
Noget før Aar 1666, saa at altsaa Geistlighedens Historie i
de første 130 Aar efter Reformationen her ligger aldeles øde.
Saaledes bliver den første Præst

1. Jacob Fribert, som i Kirkebogen har efterladt

Optegnelser om sin Kalbelse og sit Ægteskab, hvoraf vi her skulle meddele Følgende: Anno 1666, den første Søndag efter Hellig tre Konger prædikede han i Slotskirken i Kjøbenhavn for Frederik den Tredie og det ganske Rigens Raad, og efter Prædiken gav Gud, at han fandt Raade for Kongen; den 18. Juni s. A. blev han „benaadet og forlehnet“ med Svallerup Sogn, og examineret af Erkebiskoppen Doctor Hans Svane. Ordinationen blev noget forhalet, deels paa Grund af Herredagen, deels for Bispens Famulus, Hr. Søffren Lemvigs Skjld — da han havde meget at forrette —, deels ogsaa for tvende Skibspræster og en Capellan fra Bornholm (rimeligviis fordi disse ikke ankom hurtigt nok), men omsider bleve de alle samlede, og Ordinationen fandt Steb den 3. August. Den 6te samme Maaned reiste han til Svallerup, hvor han blev indsat af Provsten Hr. Rasmus Iversen i Ulby. Smidlertid havde han endnu nogle Ubehageligheder ved Tiltrædelsen, thi deels maatte han, som han siger, lide adskillig Modgang af en Deel Menneſter, men blev dog med Glæde annammet af menige Sognemænd og Almue, deels var Alting udflyttet af Præstegaarden til Betaling af den forrige Præsts Gjæld; dog blev der udlagt Friert en gammel Harre af Træ og en Ploug, hvortil der ingen Hjul var, intet Redskab uden den bare Aas, Langjern og Skærejern, o. s. fr. — Den 10de Søndag efter Trinitatis sang han sin første Messe.

Den 22. Januar 1667 ægtede han Magdalena Micheldatter Fri, en Datter af salig Michel Fichter, Kongelig „Fichtmester og Fører offuer Dravanterne“; hun havde dengang

tjent Dronning Sophia Amalia i 12 Aar, og Bryllupet stod i den kgl. Kæmmerers, Lorenz Lurens Huus, „huor da det ganske Fruen-Lømmer, Hoff Zuncherer, Kammer Herrer og Chevalier, Og Mange gode Venner waare forsamlede.“ Den 29. Juni 1681 drog hun bort forat besøge sine Søstre Lisbeth Fri, som var gift med Hr. Michel Sørensen Lemvig i Gladsaxe, og Trine Fri, og sin Mandts Broder Bertel Fribert; i Kjøbenhavn blev hun angreben af „sin gamle Sygdom“, og døde i sin Mandts Arme den 10. Juli — 45 Aar 5 Maaneder og 12 Dage gammel. Hendes Liig blev bisat i Helliggeistes Kirke, og senere ført til Svallerup, hvor det den 9. September blev nedsat i deres Begravelse i Kirken paa den søndre Side Alteret. I deres Ægtefælskab havde de to Sønner og to Døttre, som døde før Faderen, maaskee flere. — Fribert døde i December 1710 (begravet den 25de), 71 Aar gammel.

Capellan hos ham var fra 1. August 1703 indtil 1707 Christen Jacobsen Gamst, senere Sognepræst i Fuglede (see nedenfor), og Eftermanden i Kalbet:

2. Niels Hansen Grundtvig, der allerede den 24. Februar 1703 fik Successionsbrev paa Embedet, og som overtog dette i Formandens levende Live, den 17. Januar 1709. Han døde den 19. Februar 1737, 66 Aar og 9½ Maaned gammel, i Ægtefælskab med Anna Lynov.

3. Simon Simonson Vedseftoft, kaldet hertil 29. Marts 1737, død som Provst for Arts Herred den 17. September 1782, 76 Aar gammel. Hans Hustru

var Inger Malene From. Han havde følgende Capellaner:

Jonas Korbhe, abjungeret med Succession paa Kaldet den 2. Juni 1758, indtil 17. Februar 1760, da han blev Sognepræst i Bærsløv og senere i Uby (see ovenfor.)

Johannes Daniel Kapst blev Capellan 14. Aug. 1761, skal senere være bleven vanvittig.

Jørgen Hatting Korbhe, fød 12. October 1739, en Søn af Skipper Niels Korbhe i Horsens og Barbara Spend, en Præstebatter fra Odde, blev Capellan 4. April 1766 og var her til 20. Januar 1774, da han blev kaldet til Sognepræst for Nye i Aarhus Stift. I 1780 kom han til Ribe-benhavn som Capellan ved St. Nicolai Kirke, i hvilken Stilling han døde 1802. Den 7. Marts 1774 ægtebe han Provstens Datter, Magdalene Bedsestoft.

Søren Lintrup, Capellan fra 7. September 1774.

Jørgen Westergaard fra 16. September 1778 til 17. September 1782.

4. Hans Amundin, fød den 1. Juli 1741 i Rallundborg, hvor Faderen, Provst Carl Ulrich Amundin, da var Capellan og senere Sognepræst. Hos denne blev Sønnen 1770 Capellan, men allerede den 27. April næste Aar kaldet til Sognepræst i Bidstinde, hvorfra han den 16. October 1782 blev forflyttet hertil Menigheden. Siden 1793 var han Provst i Arts Herred og døde den 5te October 1802. Med kongelig Tilladelse af 30. Marts 1799 udparcellerede han, til stor Skade for Embedet, 108 Tdr. Land af Præstegaardens

Jorder til Arvefæste i 11 Parceller, imod en aarlig Afgift af 352 Rd. — Hans Hustru, med hvem han havde 7 Børn, var Gundella Monrab, en Datter af Sognepræsten Hr. Frederik Monrab i Tømmerup.

5. Johan Friderich Dame blev kaldet hertil fra Tømmerup den 13. October (Kaldsbrevet confirmeret den 19. November) 1802 og var her indtil 26. October 1810, da han blev Sognepræst i Uby (see ovenfor.)

6. Jacob Lauritz Eger, fød i Norge 1782, blev kaldet her til Svallerup den 11. Januar, indsat den 26. Mai, 1811 og døde den 3. Januar 1827. Han ombbyggede en stor Deel af Præstegaardens Bygninger. Den 18. September 1822 ægtebe han Christiane Henriette Selchau, fød 22. Aug. 1793, en Datter af Generalkrigscommissair Christian Andreas Selchau til Selchansdal. Deres Ægteskab var barnløst. — Som Capellan havde han siden 30. Septbr. 1825 (indsat 23. Octbr.) Søren Møller Sørensen, fød 16. Febr. 1799, senere Hjelpepræst i Ibsker paa Bornholm, Præst i Seiling og siden i Hyllested i Sjælland, og nu siden 1858 Sognepræst i Esbønderup og Nøddeboe i Frederiksborg Amt.

7. Thomas Edsberg, fød den 12. Februar 1767, blev Student 1787 og tog theologisk Examen 1791, hvorefter han den 13. April 1792 blev Capellan i Pedersborg ved Sorø og 3. Januar 1798 Sognepræst sammesteds. Den 21. Marts 1827 blev han kaldet her til Svallerup og indsat af Provst Warthoe den 13. Mai. Efterat have tjent i geistlige Embeder i 56 Aar, blev han den 24. Jan. 1848 entlediget med Pension

og bøde derefter i Næstved i Aaret 1850. I sit Ægteskab med Bolette Elisabeth Ache havde han en Søn, Johan Frederik Wilhelm Edsberg, Sognepræst til Vindelse paa Langeland, og to Døttre. — Fra 12. Mai 1842 til sin Entledigelse havde han til Capellan Ditlev Mehl, fød 15. November 1811, Student fra 1828 og theologisk Candidat fra 1836. Han havde tidligere været Capellan paa forskjellige Steder her i Amtet, saaledes fra December 1838 til Mai 1839 i Raskløv, fra October 1839 til Marts 1840 i Rørby og fra Juli samme Aar til November 1841 i Aasnæs. Under 27. Febr. 1852 opnaaede han endelig en selvstændig geistlig Stilling, idet han kaldtes til Sognepræst for Sønder- og Nørre-Dalsbø i Aarhuus Stift, fra hvilket Embede han i 1858 blev entlediget med Pension.

8. Johan Frederik Holst blev den 21. April 1848 kaldet hertil fra Rørby (see ovenfor), og den 6. Februar forrige Aar forflyttet herfra til Magleby paa Langeland.

9. Casper Christensen er fød i Rjøng den 10. Mai 1803 og Søn af en Huusmand og Maler. I Aaret 1823 afgik han med Udmærkelse fra Skolelærer-Seminariet paa Brabrokkeløse, og underkastede sig 1829 Examen Artium. I Januar 1838 tog han theologisk Attestats og blev Aaret efter Lærer ved Jonstrup Seminarium, hvorfra han 1847 blev befordret til Sognepræst for Tvede og Vinde Menigheder i Aarhuus Stift. Herfra kaldtes han den 17. Mai 1860 her til Menigheden.

Store Fuglede Sogn.

Sognet nævnes i Script. Rer. Dan. VII., 35, 122: Fughlethæ maffæ og Fuglethæ maglæ, og har altsaa rimeligviis faaet sit Navn af en Mand Fugl, som her har havt sin Bolig eller Eiendom; med Hensyn til Endelsen „ede“, da er denne afledet af den gamle Bencevnelse for en Skov, with eller ved. Det er bekjendt, at Tilnavne af Dyr og Fugle vare meget hyppige hos vore hedenske Forfædre, og vi kunne navnlig paavise flere Steeder, der i Navnet have en lignende Oprindelse som dette, saaledes Fuglse i Holland, Fuglebjerg ved Næstved og Fuglsbøl paa Langeland.

Sognet, hvis Kirke ligger to Mil sydbest for Rallundborg, omgives i Ost af Tiissø, i Nord af Lille Fuglede og Uby og i Vest af Svallerup Sogne; mod Syd adskilles det fra Løve Herred ved Thystrup eller Halleby Na. Overfladen er høi men temmelig jevn, høiest henimod Tiissø, hvor der findes nogle, dog ikke betydelige Brinker, ved Bredden. Ned imod Naen afdaler Overfladen, og Jordbunden er her siid, sumpet og indeholder en Deel Løv, medens den ellers er stærkt leret. De vidtubstrakte lave og flade Enge, som gennemstrømmes af Naen, inden den igjennem sin brede, men lavvandede Munding falder ud i Beltet Nord for Keersø, giver Landskabet et smukt og livligt Udseende i Foraaret.

Areallet er 2211 Tdr. Land, af Hartkorn 266 Tdr. Folketallet var i 1801 iffun 362, i 1834: 454, i 1840: 496 og er nu steget til 537. I Sognet findes Kirke, Præstegaard og Skole, 32 Gaarde, 27 Huse med Jord og 23 jordløse Huse.

I Sognet ligger:

Store Fuglede By, med Kirken, der er af almindelig Bygning med Taarn, og skal være opført 1290 af tvende Priorer i Antvorskov Kloster, Claus og Johannes Høne. Den har to Klokker fra 1580 og 1606, Kysekroner og en yngre Altartavle; paa Choret's Vægge ere Malerier af Apostlerne. Til Døbefonten hører et gammelt Messingfad med Afbildninger af Adam og Eva og Indskriften „Ave Mater Jesu Christi, virgo casta ave“, fem Gange gjentaget. Kirkestolene ere fra 1593; iblandt Viigstenene mærkes en i Sacristiet over Præsten Diderich Gottschalk, død 1640, ved Chorsdøren en over Sognepræst Holger Geertsen, død 1655, og ved Siden af Alteret en over Præsten N. B. Halleby, død 1676. Paa Choret's nordre Væg er opsat to Tavler over Præsterne før og efter Reformationen, siden 1290; de ere aftrykte i Hoffmanns Fundatssamling, men denne Afskrift er ikke ganske paalidelig, ligesom Tavlerne selv ikke aldeles stemme med Herredsbogen. Nebenfor ved Sognepræsterne's Historie skulle vi nærmere oplyse deres Indhold.

Præstegaarden er opbyggt af Pastor Struer i dette Aarhundrede; dens samlede Tilliggende er 140 Tdr. Land, hvoraf 23 Tdr. ere deels bortforpagtede, deels bortarbejdede, og give en aarlig Afgift af 39 Tdr. Byg; de øvrige c. 116

Tdr. Land ere ansatte til 15½ Tde. Hartkorn. Regulerings-
summen er 1952 Kdl.

Foruden Sognets Skole, hvis Lærer har 6 Tdr. Land
og 42 Tdr. Byg, 25 Kd. aarlig, er her Fordemoderbolig og
Fattighuus.

Tystrup By ligger ved Aaen, en Fjerdingvei sydbest
for Kirken. Dens Navn, som i gamle Diplomer skrives
Tygisthorp, Tygestorp eller Tykistorp, er sammentrukket af
Mandsnavnet Tyge.

Flinterup, en halv Fjerdingvei vest for Kirken, med
Ablsgaarden Flinterupgaard af 200 Tdr. Land, 26½ Td.
Hartk., oprettet af 4 sammenlagte Bøndergaarde.

Vegater. Aar 1428 gav Ellen Boes, Niels Grifes
Egtemage, alt det Fordegods hun havde arvet efter sine Børn
i Fuglede Magle til Præsten til evindelig Eie, paa det Vil-
kaar, at hendes og hendes Mands „Artid“ skulde holdes med
Messer og Vigilier Onsdagen efter Midfaste Søndag, og at der
skulde holdes for dem hver Søndag. Sjælernes ere
saldne bort, men Forderne har Kirken beholdt indtil den Dag
idag, og de ere henlagte under Præstegaardsjorden. Gave-
brevet findes i Hoffmanns Fundatser VIII. 226. — Peder
Brandt i Kallundborg gav 1376 en Mensalgaard i Flinterup
til Præsten i Store Fuglede, hvorefter Gavebrevet findes i
Herredsbogen.

Sognepræsterne.

Efter de ovenfor omtalte tvende Tavler vare Sognepræsterne før Reformationen følgende: (den vedføjede Embedstid, der ikke er angivet paa Tabellen, og som heller ikke stemmer med den hos Hoffmann VIII. 189 anførte, støtter sig paa en Indberetning til Commissionen for Oldsager af Præsten Struer, der som Hjemmel herfor paaberaaber sig en gammel Embedsbog, der stemmer overeens med Tablens Indskrift.)

1. Escherus, fra 1290—1330.
2. Henricus, fra 1330—1368.
3. Jonas, fra 1369—1408. I hans Tid, siger Herredsbogen, blev den drueste Deel af Mensalgodset lagt til Raldet 1370.

4. Janus Thuesonius, fra 1408—1451.

5. Johannes, fra 1451—1485.

6. Esbernus Jaspersi, fra 1485—1511. Efter Esbern nævnes paa Tabellen en Johannes Johannis, men da jeg har fundet hans Embedstid af Sognepræsten Struer ansat til 1454, antager jeg ham for den samme som Nr. 5.

7. Dlaus Petri fra 1511, antog Luthers Lære.

Efter Reformationen:

7. Dlaus Petri (Winther), den sidste catholiske Præst, giftede sig med sin Koffkepige (socaria) Cicil, og døde 1554.

8. Niels Hansen Grubbe, Provst i Arts og Skippinge Herreder, var her fra 1554—1587.

9. Daniel Nielsøn fra 1587 til 1612.
 10. Claus Sørensen fra 1612 til 1634.
 11. Didrik Godschalk, død 1640, jordet i Sacristiet.
 12. Holger Geertsen (Oligorus Gerhardi) til 1655.
 13. Niels Nielsen Halleby, fød 3. August 1628, kaldet hertil 1655 og død 1676. Han ægtede 1662 Agnete Allsen, fød 1645, en Datter af Provsten, Mag. Hans Allsen i Slagelse. De havde fire Børn, af hvilke overlevede dem de to, som af deres Fødested toge Tilnavnet Fuglede; nemlig en Søn Hans Nielsen Fuglede, Eier af Aggersvold, hvis Efterkommere for en stor Deel boede i Kallundborg, og en Datter, Anna Fuglede, som blev gift med en Urtekrammer Finchenhagen i Kjøbenhavn, og hvis Datter, Institsraabinde Agnete Henrichsen til Westerbygaard, var Moder til den berømte Geheimeraad Henrik af Hjelmsjerne. — Præsten Halleby og hans Hustru, der kun overlevede ham i fire Dage, ligge begravede i Kirken, hvor der i Chordøren findes en Mindesteen over dem.
- Efter hans Død blev Knud Helsing kaldet hertil, men døde før Ordinationen, hvorfor han heller ikke nævnes paa Tavlen.
14. Mag. Jens Johansen (Othinianus), var her til 1683.
 15. Johan Andreas Kaarsberg (Crucimontanus) til 1697.
 16. Jacob Christensen Gamst, tidligere Capellan i Skjorpinge, gift med Johanne Mogensdatter Levin. Han døde 1709, og efterfulgtes af sin Søn.
 17. Christian Jacobsen Gamst, som var født den

1. Mai 1678. Fra Slagelse Skole blev han i Aaret 1700 dimitteret til Universitetet, afsløvere paa mindre end 3 Aar alle sine Examina, og blev allerede den 1. August 1703 Capellan hos Fribert i Svallerup (see ovenfor). I Aaret 1707 blev han Capellan hos Faderen og tillige Sognebegn her ved Menigheden, indtil han 1709 ved Faderens Død blev Sognepræst. Efter at have tjent ved denne Menighed i over 50 Aar døde han som Subellærer i Aaret 1760. Han var først gift med Abigaël Marie Trøstrup, yngste Datter af Hospitalspræsten i Odense, Hr. Lauritz Knudsen Trøstrup, med hvem han havde 3 Børn, siden med Margrethe Windefilde, en Datter af Raadmand Peder Olsen Windefilde i Rallundborg; hun skænkede ham en Søn. I de sidste Aar, siden 24. August 1742, havde han til Capellan sin næst yngste Søn, Jacob Lorenz Gamst;

18. Johannes Rasch, fød 1703, kaldet til at succedere den 8. Marts 1737, tiltraadte Embedet 1760 og døde allerede 1769. I Aaret 1737, ægtebe han Else Margrethe Læssøe, som døde 1739, 29 Aar gammel.

19. Jørgen Andreas Bang, ældste Søn af Kammerraad og Forvalter ved de Obsherredste Godser Niels Christian Bang, var født 1730, blev kaldet hertil 20. Febr. 1767 og var her fra 1769 til 19. December 1781, da han blev forflyttet til Korsør og Taarnborg, hvor han døde 24. August 1791. 1758 ægtebe han Christine Charlotte Frieboe, med hvem han havde 3 Børn. — Iblant hans 18 Svøfende var Generalprocurøren Oluf Lundt Bang, Lægen Frederik Ludvig Bang — Fader til Conferentsraad, Dr. D. L. Bang og Sted-

fader til afdøde Biskop Mynster —, den nuværende Justitiarius, Geheimeraad P. G. Bangs Farfader, Pastor Grundtwigs Moder og den berømte Heurik Steffens's Moder, saa man seer, Familien manglede ikke Dygtighed.

20. Hans Hammer, kaldet 20. Februar 1782, fra Korsør, hvor han var residerende Capellan, var her til 1799. Han var først gift med Barbara Sevel, senere med Johanne Kirstine Wegersløv, en Præstebatter fra Fyen.

21. Bertel Struer var fød 1764 i Stovstrup ved Fredericia, hvor hans Fader Procurator Levin Struer, tidligere Forvalter paa Selchansdal, levede som Gaardeier. Fra Fredericia Skole blev han Student 1783, led i flere Aar meget baade af Sygdom og Fattigdom, og tog i 1795 theologisk Examen med Characteren Non Contemnendus. Samme Aar, den 7. August, blev han personlig Capellan hos J. Rørby i Uby (see ovenfor), og kaldtes den 6. September 1799 paa Indstilling af Stamhuset Verchenborgs Besidder her til Menigheden, hvor han døde som Consistorialraad den 13. Mai 1845, efter næsten 50 Aars geistlig Tjeneste. Han var en retfindig Mand og nidkær i sit Embede, som han til sin Død bestyrede med uformindsket Kraft; hans Forhold til Menigheden var smukt, og han nød en almindelig Agtelse og Kjærlighed i sin Omgangskreds. Som Capellan i Uby ægtede han den 10. Februar 1797 Præstens Datter, Mette Elisabeth Rørbye, fød 1767, død 1831, med hvem han havde 3 Sønner og 3 Døttre; tre Børn overlevede dem, nemlig Niels Johansen Struer, Provst og Sognepræst i Bispenbjerg i Fyen, fød 1797; Martheline

Caroline Struer, fød 8. Mai 1800, gift 18. Februar 1825 med den nu afdøde Kjøbmand Lars Nicolai Hesselberg i Kallundborg, og Elisabeth Christiane Magdalene Struer, fød 16. Novbr. 1807, gift med Proprietair Janssen til Solberggaarden.

22. Førgen Carl Schjødtte er fød den 11. Marts 1806 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader Oberstlieutenant Lauritz Schjødtte, en ældre Broder til Hofpræsten S. Schjødtte, var Urtekræmmer; Moderen Diderikke Louise Bech var en Datter af Præsten i Ballekilbe i Dds Herred, Provst Jens Bech, og afgik ved Døden den 20. December 1860 i en Alder af 82 Aar. Pastor Schjødtte blev Student 1823, theologisk Candidat 1827 og den 4. Januar 1832 kaldet til Sognepræst for Broue og Nefen Menigheder i Viborg Stift, hvorfra han den 19. Juli 1845 blev kaldet hertil. Den 11. Juli 1832 ægtede han Valgerda Margrethe Vilhelmine Bjarnesen, fød den 1. Sept. 1808 i Frederiksværn i Norge, hvor hendes Fader, Haldor Bjarnesen, var Klokker. Deres Børn ere:

• Haldor Schjødtte, fød 26. April 1833.

Lauritz Schjødtte, hans Tvillingbroder, død 14. Feb. 1837.

Louise Christiane Schjødtte, fød 14. Juni 1836.

• Laura Frederikke Schjødtte, fød 17. April 1838.

Christian Cornelius Verche Schjødtte, Student, fød 20. November 1840.

Julie Valgerda Schjødtte, fød 30. Juni 1842.

• Ida Louise Schjødtte, fød 15. Mai 1844.

Vilhelmine Bjarnina Schjødtte, fød 20. August 1848.

Lille Fuglede Sogn.

Sognets Navn forekommer uforandret i gamle Diplomer; kun mærkes Stavemaaden *Vitlæfulla* hos Suhm XIII., 433. Det er det eneste annecterede Sogn i Herredet, og har uden tvivl bestandig været forenet med Store Fuglede Sogn.

Sognet, hvis Kirke ligger 2 Mil sydost for Kallundborg, omgives af Store Fuglede, Uby og Jordløse Sogne og Tiissø. Oberfladen er bakket, navnlig har Kirken en høi Beliggenhed tæt ved Søen paa en Banke med affredne Brinker, ligesom Søen her er paa sit Dybeste. Jordbunden er leret, ved Søen noget sandet, forresten stenet og aldeles skovløs. Forðum har her dog været Skov, thi Herredsbogen oplyser, at Præsten i gamle Dage havde fri Udgang for sine Sviin paa Lille Fuglede Kirkes Skov. Udsigten herfra til den modsatte, delige Søbred opveier fuldkommen Egnens egen Mangel paa Naturskønhed.

Arealet er 1438 Tdr. Land af Hrtk. 174 Tdr. Folketallet var i 1801: 270, i 1834: 328, i 1840: 332 og nu 376. Sognet har Kirke, Skole, 29 Gaarde, 28 Huse med Jord og 11 jordløse.

I Sognet ligger:

Lille Fuglede By ved Tiissø, med den lille, men høie, lyse og hvælvede Kirke, der i 1855 er udvidet ved at forlænge og forhøie Choret; ved samme Leilighed blev Kirken smukt

restaureret. Altertablen er ny; foran paa Alteret findes et Maleri, som forestiller Madonna, der krones af Geistligheden. Foruden to Klokker fra 1680 og et lille Crucifix over Chorsdøren har Kirken intet Mærkeligt. Af Tablerne i Store Fuglede Kirke over Sognets Præster sees det, at denne Kirke er indviet til Sanct Peder, ligesom det af et Gavebrev i Hoffmans Fundatser VIII. 221 fremgaaer, at Kirken har havt et Vor Frue Alter, hvortil Peder Griis, advocatus in Slavlosia, gav en Gaard for sin og sine Forældres Sjælfrelse; tillige gav han til Præsten en anden Gaard, ogsaa i Fuglede. Kirken tilhører Eieren af Vesterbhygaard i Jordløse Sogn. — Efter den ovenfor omtalte Optegnelse af Pastor Struer, skal denne Kirke før 1440 have havt sine egne Sognepræster; men da Jens Thuesen nævnes som den sidste af disse, og han netop forekommer blandt de forenede Sognes Præster, beroer dette maastee paa en Feiltagelse.

Ferslev By nævnes 1343 i Script. Rer. Dan. IV. 518 og 526 Ceerslef, d. e. Erres leif, Erres Eiendom. Dette Navn er ikke ualminde ligt, en John Erresen lever 1206, see Suhm IX., 101, S. R. D. VII., 102, en P. Erresen Dapifer nævnes 1254, hos Suhm X., 260. 3 Byen, $\frac{1}{3}$ Miil nordvest for Kirken, ligger Sognets eneste Skole. Her har rime- ligviis ogsaa den i ældre Tid forekommende Herregaard Ferslevgaard ligget.

Tømmerup Sogn.

Navnet skrives stedse i gamle Diplomer Tummethorp, see Script. Rer. Dan. VII., 122, det er Thumes Torp; Mandsnavnet Tumme, Tymme, Temme er bekjendt nok (Tymme Sjællandsfar; see hos Suhm III 470 X. 299.)

Sognet, hvis Kirke ligger noget sydpaa, en halv Miil Øst for Kallundborg, omgives i Øst af Børslev Sogn i Skippinge Herred, i Syd af Nørby og Narby Sogne, i Vest af Kallundborg Kjøbstad og Raklev Sogn, i Nord af Saltbæk Biig. Bakkestrøget, som kommer fra Egnen ved Aunsø, strækker sig som en langstrakt Aas her igjennem Sognet i nordvestlig Retning, og fortsætter sig over Sanct Jørgens Bjerg ud paa Refsnæs. Overfladen er næsten overalt høi og bakket, men afbaler dog i Nord ned imod Saltbæk Biig, hvor den endog synes at antage Characteren af en hævet Hævbund. Banterne have for en stor Deel særegne Navne: Bøgebjerg, Kildebjerg, Bauuen, Murebjerg, paa Ubberrup Mark, Struebjerg, hvorunder en fortrinlig Kilde, Eskildebjerg, Kungeløse Bjerg, Rødhøi, hvor der boer Trolde, Maglehøi, Keeshøi, Davrehøi, Møllehøi og Hæresbjerg paa Tømmerup Mark. — Jordbunden er leret, ned imod Stranden sandet, gruset og stenet; Sognet er aldeles skovløst. Landeveien mellem Holbek og Kallundborg gennemskjærer Sognet i vestlig Retning.

Sognets Areal er 3290 Tdr. Land af Hartf. 284 Tdr. Fostemængden, som i 1801 udgjorde 601, i 1834: 829, i 1840: 869, er nu 936. I Sognet een Kirke, Præstegaard og Skole, 52 Gaarde, 63 Huse med og 9 uden Jord.

I Sognet ligger

Tømmerup By, strax nord for Landeveien, en halv Miil fra Kallundborg. Kirken, med Taarn, hvori to Kloster — den store fra 1608, støbt af Borchart Gelglesser, den lille, med Verches Baaben, støbt i Kjøbenhavn 1756 af Michael Carl Troschel. Altertavlen er fra 1623 og forestiller Nadveren og berøver Fodtvætningen; foran paa Alterbordet er malet Abrahams Offer, Christus paa Korset og Moses med Slangen i Orkenen; paa Kirkens nordlige og sydlige Væg er ophængt en gammel Altertavle, hvoraf den ene Deel forestiller Korsfæstelsen, den anden Lidelseshistorien. Den har været og er tilbeels endnu ægte forghltd, men er i en temmelig afflidt og ødelagt Forfatning. Prædikestolen er fra 1616. Iblandt Kirkens vasa sacra er en prægtig forghltd Kalk og Dis, som staaer i Forbindelse med en Begravelse i Sacristiet, idet en tydsk Indskrift paa den meddeler, at den er givet Kirken af Oberstlieutenant af Cavalleriet Conrad von Holstein til Erinbring om hans inderlig elskede Hustru Anna Augusta Sophia Catharina Lovisa født Rigsgrevinde af Leiningen-Westenborg-Grundstet, hvis Støv hviler her. Hun var fød 12. August 1722, ægtede Holstein 22. Mai 1764 og døde den 2. October s. A., efter 4 Maanedes Ægtefab. — Paa Kirkegaarden hviler Provstinde Anna Abeligonda Amundin, fød Urruch, hvis

Mand var Præst i Kallundborg, og som bøde her i Tømmerup, 1812, 94 Aar gammel.

Sognefolkene skulle tidligere have søgt en anden Kirke førend Kirken her blev opført; Sagnet er maaskee rigtigt, forsaavidt den Deel af Sagnet, der er Kallundborg nærmest, kan have søgt Hellig Korses Kapel paa Sanct Jørgens Bjerg, men Tømmerup Kirke nævnes allerede tidligt, saa der er ingen Grund til at antage den for yngre end andre Landsbykirker. Her som ved flere Kirker findes Sagnet om at Kirken er bygget over et levende Lam.

Præstegaarden, hvis Have støder lige op til Kirkegaarden, har kun 36 Tdr. Land, af Hartk. 4½ Tde. Reguleringssummen for Kaldet er 1012 Rd.

Sognets eneste Skole med god og rummelig Bygning har to Lærere; Førstelæreren har 5½ Tde. Land og 54 Td. Byg aarlig, Undenlærer 180 Rd., hvortil Førstelæreren afgiver 20 Rd. af sit Offer.

Ubberup, Ubbes Torp, ligger en halv Fjerdingvei Vest for Kirken, med Ubberupgaarden paa omtrent 16 Tdr. Hartk. Denne By er den første, der, efterat Kallundborg Kirke var bygget af Esbern Snare, blev denne Kirke tillagt af Bygherren, see Annales Eccl. I., 436.

Andax By, en halv Fjerdingvei nordost for Kirken. Dette Navn forekommer her i Riget kun her, og vi have ikke engang analoge Navne dertil.

Istebjerg By, en Fjerdingvei Nordost for Kirken. Dets oprindelige Navn skrives i S. R. D. VII., 18 og 21: Østebjærgh.

Raastrup By, en halv Fjerdingvei Nord for Kløften. Dens oprindelige Navn var Korstorp, Korsfets By, ibet den i sin Tid maaskee har tilhørt Hellig Korsfets Kapel ved Kallundborg. Her var ogsaa i den sildigere Middelalder den bekjendte Korshavn, som i sin Tid blev meget besøgt af Seiersboerne, som ikke blot der fulgte deres Barer, men endogsaa drog flere Miil ind i Landet og affatte dem i Landsbherne, hvor de igjen forshuede sig med deres Livsfornødenheder, til stort Afbræk for Kallundborgs Handlende. Disfes Klager over dette Misbrug fremkalbte omsider en kongelig Befaling af 17. Juni 1574, hvorved Handelen paa Korshavn ordnes saaledes, at de Seiersboere, der have Heelgaarde, der maae sælge Tømmer, Kalk, Steen og Silb til Landboerne — dog at alle Seiersboerne ikke sælge mere end tilsammen 60 Læster Silb aarlig —, og maae de igjen der indkjøbe Korn til Huusholdningsbrug, men Opkjøbet i Landsbherne skal være aldeles forbudt. De, som ikke have Gaarde paa Den, maae Intet sælge i Korshavn og det forbydes dem strængt at være i „Madstaberii“ med de Andre og benytte disfes Handelsret. — Denne for sin Tid ganske interessante Handelslov har naturligtviis nu for største Delen tabt sin Betydning.

Sognepræsterne.

Efter Reformationen har Sognet havt følgende Præster:

1. Jacob Nielsen, død 8. September 1574.
2. Jens Pedersen, død 24. December 1588.
3. Peder Duffen, død 26. Juli 1611.

4. Hans Lauribtsen var tidligere første Hører i Kallundborg Stole, hvorfra han den 19. August 1611 af Tømmerup Sognemænd blev kaldet hertil paa Provstens Raad, og med Lehnsmænd, Hr. Steen Brahes Samthffe; han døde 1658.

5. Lauritz Mortensen var her til 15. December 1682. I hans Tid blev den 6. November 1680 paa Arts Herreds Ting optaget et Tingsvidne, hvorved det blev opløst, at der tilkom Sognepræsten i Tømmerup 2 Pund Korn aarlig af Sognets Kongetiende, som var ham tillagt for Kalbets Ringeheds Skuld, see Hoffmans Fundatser VIII. 215.

6. Christen Lemwig, kaldet efter Hr. Lauritz Mortensens Begjering til Medtjener og Succesor 1677; indfat som Sognepræst første Søndag efter Epiphanes 1682, død 1697.

7. Jacob Christensen Birch, død 17. Januar 1703.

8. Johannes Pedersen Nørholm, kaldet 9. Febr. 1703 af Admiralitets=Assessor Jens Hellegaard, Eier af Bogserup, men samme Aar forflyttet til Ost-Birch og Yding i Aarhuus Stift.

9. Peter Manasses Monrad fød 19. Januar 1669 i Rjettinge, hvor Faderen Johannes Monrad var Præst ligesom sin Fader og Farfader. Manasses Monrad reiste udenlands i 3 Aar og blev derefter 1699 thvst Cabinetspræst hos Christian den Femtes Maitresse, Grevinde Moth; den 17. Juli 1703 blev han af Assessor Hellegaard kaldet her til Tømmerup, hvor han døde den 24. Februar 1741, 72 Aar gammel. Med sin Hustru Gundel Pedersbatter Børkop, død 1720, havde han 5 Børn, Johannes og Frederik, der begge

bleve hans Eftermænd i Embedet, Peter Ephraim, der døde som Stiftsprovst i Aarhus, Elisabeth Margrethe, der blev gift med Sogne-Degnen Christen Kof i Bærsløv og Jordløse, og Eleonora Maria, som ægtebe Degnen i Tømmerup, Johannes Keimer, (en Søn af Capellanen, Mag. Johannes Keimer i Odense), og efter hans Død Klotter Werlin i Nysted. — Pastor Monrad er begravet paa Kirkegaarden.

Niels Trubsen Windekilde, en Søn af Raadmand Windekilde i Kallundborg, fik Kaldebreve paa at succedere Monrad 17. August 1725, men da han ikke vilde vente paa at Kalbet skulde blive ledigt ved Monrads Død, blev han 1730 kaldet til Nørre-Lyndelse i Fyen. Ligeledes fik Hans Christian Bjørn den 23. April 1736 Bentebreve paa Kalbet.

10. Friderich Monrad, Manasses næstældste Søn, var fød 20. November 1709 og blev personel Capellan hos Faderen 9. Januar 1739. Efter hans Død blev han Sognepræst 15. Mai 1741 og døde 11. October 1757. Med sin Hustru, Catharina Abeligunda Hefs, havde han 6 Børn, hvoriblandt Krigsraad Manasses Monrad til Krummerupgaard, Præsten J. A. Monrad i Refsnæs (see ovenfor), og Gundella Monrad, som giftede Præsten i Svallerup, Hr. Hans Amundin (see ovenfor.)

11. Johannes Monrad, Formandens ældste Broder, fød 12. August 1707, var Cantor og Catechet ved Ballø Stift fra 1738 til 1742, da han blev residerende Capellan i Skjelsløv; herfra kaldte Greve Verche ham 11. November 1757 efter Broderens Død til Tømmerup, hvor han var til sin Død,

24. August 1772. Med sin Hustru Kirstine Maria Hjort havde han 4 Børn.

12. Hans Nicolai Paaske fik Kaldsbrev paa Succession 20. Januar 1769, og var her fra 1772 til 1779.

13. Peder Paludan, fød 12. Juli 1755 i Kallundborg, hvor Faderen Hans Jacob Paludan var Sognepræst. Han blev kaldet hertil 1779 (Kaldsbrevet confirmeret 5. Januar 1780) og var her til 1785, da han blev Capellan til vor Frelsers Kirke paa Christianshavn. Herfra blev han 1794 forflyttet til Sognepræst til Åsminderød og Grønholt samt Slotspræst til Fredensborg, hvor han døde 1799. Foruden til en Deel Prædikener og gudelige Skrifter er han Forfatter til den bekjendte Beskrivelse over Kallundborg, som ledsaget af Faderens Levnetsbeskrivelse udkom 1788.

14. Johan Frederik Dams var her fra 29. Juli 1785 til 13. October 1802, da han blev forflyttet til Svalle-
rup, hvorfra han senere kom til Uby (see ovenfor.)

15. Carl Ulrich Amundin, fød 1772, Søn af Præsten Amundin i Kallundborg, blev Student 1792 og tog theologisk Examen 8. Mai 1800. Han blev kaldet her til Tømmerup 26. November 1802, men forlod dette Kald 11. Juni 1813 for Rørby (see ovenfor), hvor han allerede døde næste Aar.

16. Povel Johan Laikjær, fød 13. Juli 1779, blev Student 1798 og theologisk Candidat 1805. Efterat have været Capitain i Kongens Livcorps, blev han den 24. September 1813 kaldet her til Menigheden, hvorfra han den 10. Juni 1818 blev forflyttet til Sværborg i Præstø Amt.

17. Peter Johansen Rattrup, født 1776, blev Student 1797 og theologisk Candidat 1805. Han blev kaldet her til Tømmerup 23. Decbr. 1818 og døde her 20. Decbr. 1834.

18. Niels Schjørring Hjort var født i Kjøbenhavn den 10. Juni 1798, hvor hans Fader, den senere Biskop i Ribe Victor Christian Hjort da var Præst ved Holmens Kirke. Han blev Student fra Ribe Skole 1816, theologisk Candidat 1821, samme Aar Adjunct i Ribe og derafra i 1827 befordret til Sognepræst i Brørup og Lindknud, hvorfra han 22. April 1835 kom hertil. Her døde han efter et langvarigt og smerteligt Sygeleie den 2. Juni 1842, men beværede til det sidste Dieblik sin fulde Aandskraft og en uforfyrret Sindsro. Han var en livlig, begavet Mand, med en lys Forstand, en levende Phantasi og en varm Gudsfrøgt. Han efterlod sin Hustru, Karen Cathrine Lind, en Datter af Justitsraad, Bankadministrator Lind, som Enke med sex Børn, iblandt hvilke den som theologisk Publicist bekendte Pastor Jens Mathias Lind Hjort i Kolding. — Iblandt Præsten Hjorts Brødre ere den bekendte Professor Peder Hjort og Herredsfogden i Løve Herred, Cancellieraad S. C. F. Hjort.

19. Dr. Frederik Ludvig Bang Zeuthen, født i Skamby i Fyen 4. August 1805, hvor Faderen Consistorialraad Frøderik Bagger Zeuthen var Sognepræst og gift med den berømte Henrik Steffens's yngste Søster. Efter at være bleven Student fra Odense Skole 1822, tog han i Januar 1826 theologisk Embedsexamen og disputerede 1833 for Magistergraden. Efter et Aars Udenlandsreise blev han 1835 kaldet til Sogne-

præst for Grimstrup og Karre ved Varde, og derfra den 25. August 1842 her til Menigheden, som han den 16. Februar 1849 igjen forlod for Sognekaldet i Sorø. Herfra forflyttedes han den 8. December 1860 til Fredericia. Hans Hustru Magdalene Hebevig Johanne Laub, fød 28. Januar 1814, er en Datter af den nu afdøde Præst i Frørup, Hieronymus Laub, og en Søster til Biskoppen i Viborg. Af deres Børn ere de to ældste Sønner Studenter.

20. Marcus Elob Rønne er fød den 20. December 1808, blev Student 1827 og theologisk Candidat 1832; efter i nogen Tid at have været Lærer ved Vaisenhuset blev han den 25. November 1835 Præst ved Almindeligt Hospital og Abel Cathrines Boliger i Kjøbenhavn, og derfra den 23. April 1849 kaldet her til Tømmerup.

Rettelser.

- S. 22. Ifølge Opgivende af Læreren ved Refsnæs Skole har han kun 21 Ldr. Byg aarlig, ikke, som efter Traps Beskrivelse over Danmark anført, 35 Ldr.
- S. 29. Landeveien mellem Kallundborg og Slagelse gaar igjennem Nørby, ikke gjennem Nørby.
- S. 58. Tralværet mellem Choret og Skibet i Svallerup Kirke har i lang Tid været nedbrudt.
-